

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İLKÖĞRETİM KURUMLARINDA DERS DIŞI EGZERSİZ FAALİYETLERİNE
KATILAN ÖĞRENCİLERİN SOSYALLEŞME DÜZEYLERİ**

ADNAN AKGÜN

DANIŞMAN

Yard. Doç. Dr. NEVZAT MUTLUTÜRK

MANİSA 2011

ÖZET

Bu çalışmada Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerine katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeylerindeki değişim ve ders dışı egzersiz faaliyetlerinin öğrencilerin sosyalleşme düzeyine etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda, Manisa Merkez bir ilköğretim okulundaki 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden 30'u uygulama, 30'u kontrol olmak üzere toplam 60 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. 60 öğrenciyi belirleme aşamasında aynı okulda bulunan 6.7.ve 8. sınıflarda toplam 157 öğrenciye sosyalleşme durum tespiti ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların tamamı, sosyalleşme ölçeği puanlarına göre küçükten büyüğe doğru sıralanmış ve en az sosyalleşme puanlarına sahip ilk altmış kişi arasından rastlantısal (Random) örnekleme yöntemi ile olarak, uygulama ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Uygulama ve kontrol gruplarına ön test olarak SDTÖ uygulanmış ön test sonrası uygulama grubuna ders dışı egzersiz faaliyetleri etkinlikleri düzenlenmiş, kontrol grubuna ise normal okul yaşantısı devam ettirilmiş, ek olarak ders dışı egzersiz faaliyetleri yaptırılmamıştır. Çalışma sonunda ise (13. hafta) uygulama ve kontrol grup öğrencilerine sosyalleşme durum tespiti ölçeği tekrar son test olarak uygulanmıştır. Bu testlerden elde edilen bulgular SPSS 16 istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda Ders Dışı Egzersiz faaliyetlerine katılımın, öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini anlamlı biçimde arttırdığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyalleşme, Ders Dışı Egzersiz, Beden Eğitimi, Spor

SUMMARY

In this study, we have tried to determine the benefits of participation of the students to the outdoor exercise activities, on the changes and the impact level of socialization. In line with this objective, a study has been held with a total number of 60 students of the 6th, 7th and 8th grades of an elementary school in Manisa City Center, of which 30 were in implementation and 30 were in control group. In the phase of identification 60 students, socialization due to diligence scale was used on 157 students from the 6th 7th and 8th grades of the same school. All of the participants were sorted ascending due to their scale of socializing, and the implementation and control groups were created by random selection of least scaled 60 students.

Outdoor exercise activities were organized to the experimental group for 8 weeks, but the normal school life was maintained for the control group without any extra activities. Socialization due to diligence scale used before the study is accepted as the preliminary test. At the end of the study, socialization due to diligence test was applied again as posttest. Data collected from these tests are evaluated with SPSS16 package software.

At the end of the evaluation, statistically significant improvement is determined in the level of socialization of the outdoor exercise activities of attendants, in reference with the status before the activities.

Key Words: socialization, outdoor exercise, Physical Education, sport

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın oluşumunda yardımlarını esirgemeyen Danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Nevzat MUTLUTÜRK'e; çalışma hayatımın ve okul yaşantımın her aşamasında bana destek veren Yrd. Doç. Dr Hüseyin ÇAMLIYER'e; eleştirel katkıları, yol gösterici ve özverili çabalarından dolayı Prof. Dr. Hatice ÇAMLIYER'e; bulguların istatistiksel analizleri yapılmasındaki katkı için Yrd. Doç. Dr. Yavuz YILDIZ'a; bu çalışmanın yazma sürecinde yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Fen ve Teknoloji Öğretmeni Tansel SAKACI'ya yardımlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Göstermiş olduğu paha biçilmez sevgi ve sınırsız destek ile bu tezin yapım aşamasında olduğu kadar, hayatımın her aşamasında beni güçlü kılan ve sonsuz bir anlam katan değerli eşim Senem AKGÜN'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca hayatımın anlamları olan oğlum Arda ve kızım Selin'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar	vii
KISALTMALAR.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	4
1.2 Araştırmanın Problem Cümlesi.....	5
1.3 Problem Alt Cümleleri.....	5
1.4 Araştırmanın Önemi.....	5
1.5 Sayıtlılar.....	6
1.6 Sınırlılıklar.....	6
2. KONU İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	
2.1 DERS DIŞI EGZERSİZ FAALİYETLERİ	
2.1.1 Ders Dışı Egzersiz Çalışmaları İle İlgili Tanımlar.....	7
2.1.2 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetleri İle İlgili Kanun Ve Yönetmelikler.....	7
2.1.3 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinde Dikkat Edilecek Hususlar.....	9
2.1.4 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinin Amacı	12
2.1.5 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinin Önemi.....	13
2.1.6 Ülke Sporunun Gelişmesi Açısından Önemi	15
2.2 SOSYALLEŞME KAVRAMI	
2.2.1 Sosyalleşme	15
2.2.2 Sosyalleşmenin Özellikleri.....	18
2.2.3 Sosyalleşme Fonksiyonları.....	19
2.2.4 Sosyalleşmenin Amaçları.....	20
2.2.5 Sosyalleşme Kuramları.....	21
2.2.5.1 Psikanalitik Kuram.....	21
2.2.5.2 Kültürleşme Kuramı.....	22
2.2.5.3 Öğrenme Kuramı.....	23

2.2.6 Sosyalleşmenin Alanları.....	24
2.2.6.1. Aile.....	25
2.2.6.2. Akran Grupları.....	27
2.2.6.3. Okul.....	29
2.2.6.4. Kitle İletişim Araçları.....	31
2.2.7 Sosyalleşme ve Spor İlişkisi.....	32
3. GEREÇ VE YÖNTEMLER.....	36
3.1 Araştırma Yöntemi.....	36
3.2 Evren ve Örneklem.....	36
3.3 Kullanılan Veri Toplama Aracı.....	37
3.4 Sosyalleşme Durum Tespiti Ölçeği Geçerlik ve Güvenirliği.....	38
3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi.....	39
3.6 Araştırmanın Hipotezleri.....	39
4. BULGULAR	41
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	50
6. ÖNERİLER	56
7. KAYNAKLAR.....	58
EKLER.....	62
EK 1: Kişisel Bilgi Formu.....	62
EK 2: Anket Formu.....	63
EK 3: Özgeçmiş.....	66

TABLolar

Tablo 1: Çalışma grubu yaş dağılım tablosu.....	39
Tablo 2: Çalışma grubu cinsiyet dağılım tablosu.....	40
Tablo 3: Kontrol ve deney gruplarının dağılımları ve homojenliği.....	40
Tablo 4: Ön-test verilerine göre kontrol ve uygulama gruplarının sosyalleşme düzeylerinin analizi.....	41
Tablo 5: Kontrol grubu ön-test ve son- testlerine göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	41
Tablo 6: Uygulama grubu ön-test ve son- testlerine göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	42
Tablo 7: Kontrol grubu ön-test ve son-test farklılıkları ile uygulama grubu ön-test ve son-test farklılıklarına göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	42
Tablo 8: Uygulama grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	43
Tablo 9: Uygulama grubundaki öğrencilerin sınıflarına göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	43
Tablo 10: Uygulama grubundaki öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	44

Tablo 11: Uygulama grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	44
Tablo 12: Uygulama grubundaki öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirme durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	45
Tablo 13: Uygulama grubundaki öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları.....	45

KISALTMALAR

AİS	Aile İçi Sosyalleşme
ARK.	Arkadaş
D	Depresyon
DDEF	Ders Dışı Egzersiz Faaliyetleri
KGYS	Kendine Güven ve Yaşama Sevinci
LSD	Least significant difference.
OİSD	Okul İçersindeki Sosyalleşme Durumu
ÖYS	Öğretmene Yönelik Sosyalleşme
PFŞ	Psikolojik ve fiziksel şiddet
PŞ	Psikomatik Şikayetler
SDTÖ	Sosyalleşme Durum Tespiti Ölçeği
SİAYS	Sınıf İçersinde Arkadaşlara Yönelik Sosyalleşme
SİDD	Suç İçeren Davranış Durumu
SYDA	Sportif Yetenek Durumunun Algılanması
SYHKD	Sınava Yönelik Heyecan ve Kaygı Durumu

1. GİRİŞ

İnsanoğlu varoluşundan itibaren ait olma, bir gruba dâhil olma ve sosyal paylaşım ihtiyaçlarıyla hareket etmiş attığı her adımda esas olarak dışa vurulmasa da sosyalleşmeyi hedef almıştır.

Sosyalleşme sürecinde öncelikle küçük birlikler kuran insanoğlu bu küçük birliklerin kendine özgü özellikler geliştirmesiyle toplumlara dönüşmüştür. Zamanla içinde yaşayan bireylerin katkısıyla gelişen ve sağlamlaşan toplumlar sistematik bir döngü kurmuş bu döngü içerisinde bireyin oluşturduğu toplum yine bireyi etkilemeye başlamıştır.

Toplumsal gelişmelerin hızlanması, ekonomik ve siyasi gelişmeler, kentleşme sanayileşme gibi gelişimsel faktörler toplumsal hayatın dinamiklerini ve bu dinamiklerden etkilenen bireyin sosyalleşme sürecini olumlu ve olumsuz olarak birçok yönde etkilemiştir.

Bu gelişim basamaklarını hızla tırmanan toplumlar birbirlerine daha da yaklaşmış birbirlerini etkilemeye başlamıştır. Mc. Luhan'ın 'Küresel Köy' diye tabir ettiği globalleşen dünya toplumlarında bazı toplumlar baskın gelip diğer kültürleri etkilerken, bazı toplumlar da etkilenmiştir (Taylan H.H., Arklan Ü., 2008).

Tüm bu kültürel değişim içinde harmanlanan insanoğlu toplumsal gelişmelere olumlu ve olumsuz tepkiler geliştirmiştir. Yaradılış itibari ile içinde doğduğu sosyal çevreye göre şekillenen bireye sosyalleşme süreci devam ederken aile, kültür, eğitim kurumları, toplumsal çevre, kitle iletişim araçları, ve sivil toplum kuruluşları da etki etmektedir.

Bu etkenlerden en önemli olanlarından biri de okuldur. Gelişmekte olan bireyin kişiler arası iletişime en açık olduğu mekan okuldur. Sosyalleşmenin en üst boyutta yaşandığı okul çağında çocukluk ve gençlik dönemlerinde bireyin kişilik oluşumu da şekillenmekte ve etkilenmektedir.

Spor, sadece gelişmekte olan çocuklar için yalnızca sağlık ve gelişme için değil, aynı zamanda kişilik gelişimleriyle, mental sağlıkları açısından da önemlidir. Spor yapan çocuklar, kişisel deneyimlerini, yaratıcılıklarını geliştirir ve sorumluluk duygusunu kazanırlar. Yardımlaşma ve işbirliği yapma, arkadaşlarına ve oyun

kurallarına saygı gösterme gibi sosyal davranışları da kazanarak olumlu bir benlik gelişimi sağlarlar (Mengütay S. 1997).

Fiziksel enerjinin üst seviyelerde olduğu gelişim yaşlarında bu enerjiyi spor faaliyetleri, ders dışı egzersiz faaliyetleri ile olumlu yönde kanalize ederek bireyin sosyal davranışlarının da istenen şekilde kontrol altına alınması özel bir önem teşkil etmektedir. Bireyde hedeflenen hem fiziksel hem ruhsal hem de sosyal gelişimin bir paralelde sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde okulda alınan eğitimin etkisi oldukça kuvvetlidir. Özellikle de beden eğitimi dersi ve ders dışı egzersiz faaliyetleri sosyalleşmeye olağanüstü bir katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda beden eğitimi dersini ve ders dışı egzersiz faaliyetlerini oyun cimnastik ve spor olarak üç bölümde inceleyerek oyunun çocuğun ruhsal bedensel ve ahlaki gelişimini sağlayan neşeli eğlenceli faaliyetler, cimnastiğin ise tüm dünyada kitle sporu olarak benimsenen temel spor olan teknik bir dal, sporun ise belli kurullar dahilinde bireysel ya da grupla kazanmaya yönelik faaliyetler olduğu görülür. Spor bireyin kişisel çevresini sosyal çevre haline getirirken var olan yeteneklerini fiziksel özelliklerini belirli kurullar çerçevesinde araçlı araçsız, toplu ya da bireysel olarak boş zaman faaliyeti yada meslek haline getirerek yaptığı sosyalleştirici, toplumla özleştirici fiziksel ve ruhsal gelişimini destekleyici-tamamlayıcı kültürel bir yapıdır (Özçelik E, 2007).

Spor yapan ve yapmayan gençlerin kişilik gelişimlerinin sosyalleşme süreçlerinde gözle görülür etkisi olduğu bilinmektedir. Gençlik dönemindeki bireyin fiziksel enerjisini sportif faaliyetlerde kullanmaması onu farklı arayışlara itip olumsuz olarak etkilemesine neden olacaktır.

Genel olarak olumsuz davranışlarda bulunan zararlı alışkanlıklar edinme, sosyalleşememe, ruhsal bir takım rahatsızlıkların sporla ilgilenmeyen gençlerde görünmesi daha sık rastlanan bir durumdur.

Bu nedenle spor sadece sosyalleşme açısından değil kişinin daha düzgün daha verimli bir olgunlaşma süreci yaşaması hayata hazırlanırken daha sağlam bir temel oluşturması daha sağlıklı ve daha üretken olabilmesi hem kendi iç dünyalarının hem de birey-toplum ilişkisinin sağlıklı oluşup gelişmesi açısından oldukça önem arz eden bir etkidir (Küçük V., Koç H 2003).

Beden eğitimi ve sporun insanların bedeni ve zihni yönlerden sağlıklı gelişmelerini sağlayan bu alanda kazandıkları bilgi beceri ve iyi alışkanlıklar yoluyla iyi bir birey ve vatandaş olmalarında büyük rol oynayan faaliyetler kapsamı olarak değerlendirildiğinde, ders dışı egzersiz faaliyetleri en önemli yardımcı etken olarak değerlendirilmektedir (M.E.B 1994).

Ders dışı egzersiz çalışmaları; öğrencilerin boş zamanlarının değerlendirilmesi, ilgi ve yeteneklerini geliştirme olanağı sağlaması, kişilik ve istidatlarla ilgili özelliklerin geliştirilmesi açısından önemlidir (Alıcıgüzel İ, 1979).

Okullarda genel eğitimin amacı bireyleri eğitmek ve onları hayata hazırlamaktır. Fakat tüm bu uğraşlar, programlar, öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine, mutlu bir insan olmasına yetmez (Ağaoglu Y.S,2002). Günümüz eğitim sistemi içerisinde bireyin çok yönlü gelişimi için, beden eğitimi dersinin ve ders dışı etkinliklerin daha verimli bir şekilde planlanması gerekmektedir. Okullarda beden eğitimi dersi ve ders dışı etkinlikler, kişileri eğitmek onların yaşam boyu sürdürebilecekleri spor faaliyetleri veya başka aktivitelere katılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu ortamı öğrenci lehine değerlendirmek ve onlarla etkili öğretmen-öğrenci diyalogu kurmak, öğrencilerin akademik başarıları için oldukça önemlidir.

Bu bakımdan çocuk ve gençlik devresinde olan öğrencilerin tamamının eksiksiz olarak şartlara uygun şekilde eğitiminin tamamlanması için okullarda ders dışı egzersiz faaliyetlerine büyük önem verilmeli bu faaliyetler dersin devamı, bölünmez bir bütün olarak düşünülmesi ve değerlendirilmelidir (M.E.B 1994).

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinin ilköğretimdeki öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine etkisinin ortaya konulmasını amaçlamıştır.

Bu çalışma Milli Eğitim Temel Kanununun Genel Amaçlarından 2. si olan “Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.” (MEB, 1994). Amacına ulaşabilmek için gerçekleştirilmiştir. Eğitimin amaçlarından birisi de bireyin sosyalleşmesini sağlamaktır. Öğrencilerin sosyalleşmelerine ders dışı egzersiz faaliyetleri ile etki edilmeye çalışılmıştır.

1.2 Araştırmanın Problem Cümlesi

Okullarda ders dışı egzersiz faaliyetlerinin öğrencilerin sosyalleşmesinde etkisi var mıdır?

1.3 Problem Alt Cümleleri

- a) Ders Dışı egzersiz faaliyetlerine katılan ve katılmayan öğrencilerin sosyalleşmeleri ne derecededir?
- b) Öğrenciler, sosyalleşme düzeyleri onların
 - 1) Cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
 - 2) Kaçınıcı sınıf öğrencisi olduklarına göre farklılık göstermekte midir?
 - 3) Babanın eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
 - 4) Annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
 - 5) Ailenin gelir durumuna göre farklılık göstermekte midir?
 - 6) Okul dışı serbest zamanları değerlendirme açısından farklılık göstermekte midir?

1.3 Araştırmanın Önemi

İlköğretim kurumlarımızda öğrencilerimizin yalnız zihinsel ve bilişsel yeteneklerine yönelik ders öğretimlerinin ele alınarak geliştirilmelerinin, sağlıklı bir toplum açısından yetersizliği bilinmektedir (Aracı H, 2004).

Bu durumda beden eğitimi dersi ve ders dışı egzersiz faaliyetleri, öğrencilerin kendilerini en iyi ifade edebildikleri, paylaşımı ve ortak düşüncelerini somutlaştırabildikleri, değer verilme ve anlaşılma duygularını tadarak yaşayabildikleri sosyal etkinlik olarak algılamalarını sağlamalıdır (Aracı H, 2004).

Toplumun daha ileri bir hayat seviyesine ulaşmasında, ilköğretim çağındaki bireylerin eğitiminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu bireylerin ülke kalkınmasında sorumluluk ve görevlerini yerine getirebilmesi eğitim ve öğretim sistemiyle doğrudan ilişkilidir. İlköğretimde uygulanacak olan ders dışı egzersiz faaliyetleri, çocukların iyi yetişmesi, sağlıklı gelecek açısından önem taşımaktadır.

Ders dışı egzersiz faaliyetleri; genel eğitimden beklenen amaçların bir kısmının gerçekleşmesine önemli bir etki ve katkı sağlar. Ayrıca öğrenciye kendini tanıma ve tanıtmaya fırsatı verir . Çocuk ve gençlerin bedensel, sosyal ve duygusal gelişmelerine yardımcı olur. Öğrenciyi spora özendirir, spora başlamaya fırsat ve cesaret verir. Boş zamanların bu yolla değerlendirilmesini sağlar. Akademik disiplin ve başarının artmasını sağlar. Ülke sporu için yetenekli bir gençlik potansiyelinin oluşmasını ve var olan potansiyelin geliştirilmesini sağlar (MEB, 1990). Sosyal gelişim açısından öğrencilerin toplum üyeliğini kazanması, yalnızlıktan ve hareket yoksunluğundan kurtararak onları daha mutlu, daha sosyal bireyler olarak yetiştirmesi ve bireyin sosyal çevrelere katılımını ateşleyen bir sosyal etkinlik olmasından dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli rol oynar.

Ders dışı egzersiz faaliyetlerinin, bireyin sosyalleşme faktörlerini de destekleyeceği bir yapıda organize edilmesi araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışma sonuçlarının sosyalleşme sorunu yaşayan öğrencilerle yapılacak çalışmalarda okul rehberlik servislerine yardımcı olacağı, Beden Eğitimi ve ders dışı egzersiz faaliyetlerinin önemini vurgulanacağı, beden eğitimi öğretmenleri, okul yönetimi ve

veliler açısından fayda sağlayacağı, araştırma sonucu elde edilecek verilerin bundan sonraki çalışmalara ışık tutacağı araştırmanın önemini desteklemektedir.

1.5 Sayıtlar

Öğrencilerin sosyalleşme durum tespiti ölçeğindeki sorulara ön test ve son testlerde içtenlikle ve kendi durumlarını doğru yansıtıcı cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

1.6 Sınırlılıklar

a) Araştırma; Manisa İl Merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ilköğretim okulundaki 6-A, 6-B, 7-A, 7-B, 8-A, 8-B, sınıfları ile,

b) Yapılan çalışma ders dışı egzersiz faaliyetlerini içerdiğinden çalışmaların okul bahçesinde ve hazırlanan ders dışı egzersiz programına uygun faaliyetlerin yapılması ile,

c) Yapılan çalışma haftanın 3 günü ikişer saat ile sınırlandırılmıştır.

KONU İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1 Ders Dışı Egzersiz Çalışmaları İle İlgili Tanımlar

Egzersiz çalışmaları; derslerin dışında düzenlenen sınıflar arası spor yarışmaları, okul takımı haftalık çalışmaları, izcilik faaliyetleri ve beden eğitimi faaliyet alanı içerisine giren her türlü hazırlık ve halk oyunları çalışmalarına denir (MEB, 1991).

Ders dışı egzersiz çalışma programı, 21 Temmuz 1976 tarih ve 15653 sayılı resmi gazete ile 2 Ağustos 1976 tarih ve 1894 sayılı tebliğler dergisine alınmış ve Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından 20.01.1976 tarih 230/32015 sayılı yazı ile il personel şube müdürlüklerine gönderilmiş tamim ile, ders dışı 6 saatlik egzersiz çalışma programı uygulamaya sokulmuştur (Resmi Gazete, 1983).

Ders dışı egzersiz çalışmaları; öğrencilerin boş zamanlarının değerlendirilmesi, ilgi ve yeteneklerini geliştirme olanağı sağlaması, kişilik ve istidatlarla ilgili özelliklerin geliştirilmesi, kişilerin sosyal yönlerini geliştirmesi ve ülke sporunu geliştirme açısından çok büyük önem teşkil etmektedir.

2.2 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetleri İle İlgili Kanun Ve Yönetmelikler

16.12.2006 tarihli ve 26378 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1.12.2006 ve 2006/11350 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan ilgi Karar’ın 25.07.2010 tarihli ve 27652 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Milli Eğitim Bakanlığı Yönetici ve Öğretmenlerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Kararla değişik 17’nci maddesinde; (1)Ders dışı izcilik ,beden eğitimi ve spor çalışmaları, halk oyunları ve güzel sanatlar ile ilgili dallar Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) koordinesinde ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik olarak yürütülen bilim olimpiyatları ve proje çalışmaları kapsamında fiilen çalışma yaptıran öğretmenler: aylık karşılığı, ders, ek ders ve hazırlık ve planlama görevi saati sayısına bakılmaksızın, her bir saat çalışma karşılığında gündüz ücreti, haftada azami 6 saati geçmemek üzere, her bir ders saat başına 1 saat ek ders ücreti ödenir. Ancak, bir ders yılında bu kapsamda ödenecek toplam ek ders saati sayısı, okulun bir ders yılındaki toplam ders saati sayısının yüzde 5 ‘ini geçemez. Bu etkinliklerde görev alacak öğretmenlerde aranacak nitelikler, her bir etkinlik için aranacak en az öğrenci sayısı ile benzeri diğer hususlar Bakanlıkça belirlenir. Etkinlik programları okul müdürlüklerince hazırlanır ve milli eğitim müdürlüklerince onaylanır.

Vekâleten atananlar dâhil yöneticilere, bu madde kapsamında ek ders görevi verilmez. Hükmüne yer verilmiştir.

Bu etkinliklerin yürütülmesinde görev alacak öğretmenler ve her bir etkinliğe katılacak en az öğrenci sayısı ile benzeri diğer hususların Bakanlıkça belirlenmesi, yapılacak etkinlik programlarının ise okul müdürlüklerince hazırlanması ve milli eğitim müdürlüklerince onaylanması öngörülmüştür.

Bu çerçevede, söz konusu etkinliklerde görev alacak öğretmenlerde aranacak nitelikler ile etkinlik türlerine göre her bir etkinlik için aranacak en az öğrenci sayısı, bu genelgedeki ‘ Ders Dışı Eğitim Çalışmalarına Dair Esaslar’ da belirlenmiştir.

Eğitim kurumu müdürlükleri tarafından, okullarında yürütülecek ders dışı eğitim çalışmalarının hangi tür çalışmalar olacağı ders yılı içerisinde saptanır, bu çalışmaların yürütülmesinde esas olacak program hazırlanır ve il/ilçe milli eğitim müdürlüklerince onaylanmasından sonra yürürlüğe konur.

Ders dışı eğitim çalışmalarını yürüten öğretmenlere bu çalışmaları karşılığında ödenecek ek ders ücreti, haftada 6 saati ve ilgili okulda bir ders yılında okutulacak toplam ders saati sayısının %5’ini geçmeyeceğinden, hazırlanacak eğitim programlarının bu sınırlıkta olmasına dikkat edilecektir.

Okulun bir ders yılında ki toplam ders saatinin hesaplanmasında, dersler yönüyle her hangi bir sınırlandırma yapılmayacak, o okuldaki her sınıf ve şube ders programına göre alınacaktır. Bu süre, her bir ders dışı etkinlik için ayrı ayrı değil, o okulda bu kapsamda yapılacak etkinlikler için kullanılabilir toplam ders saati süresi olacaktır. Bu bakımdan her bir etkinliğin ders saati cinsinden ne kadar bir süreyi kapsayacağı çalışma programlarında gösterilir.

Örneğin; on altı sınıflı ve her sınıfı iki şubeden oluşan bir ilköğretim okulunda tüm derslerden her şubede haftada otuz saat ders okutulduğu varsayıldığında, otuz iki hafta sürecek bir ders yılında o okulda 307210 saat ders okutulacaktır. Bunun %5’i olan 1535ders saati, ders dışı eğitim çalışmaları için azami olarak kullanılabilir ve bu kapsamda görev alacak öğretmenlerin tamamı için en fazla bu miktarda ek ders ücreti ödenir.

Öğrenci sayısının grup oluşturmak için ön görülen asgari sayının altına düşmesi etkinlikleri amacı dışına çıkması veya etkinlikten beklenen amaçlara ulaşılmayacağının saptanması durumunda etkinlik durdurulur ve durdurulduğu tarihten itibaren etkinlik kapsamında ek ders ücreti ödenmez. Ayrıca aynı grup için yürütülen etkinlikte birden fazla öğretmene ek ders ücreti verilmez.

Öğretmenlere ödenecek birim ek ders ücreti belirlenmesinde, etkinliğin yürütüldüğü eğitim kurumunda uygulanmakta olan ders saati süresi esas alınır.

Ders dışı eğitim çalışmalarına ilişkin ek ders ücreti bu kapsamda fiilden yapılan çalışmaya bağlı olarak ödeneceğinden fiilen çalışma yapılmayan dönemler için öğretmenlere bu kapsamda ek ders ücreti ödenmez. Dolayısıyla, öğretmenler bu yönde ek ders ücreti ödemesi yapılırken haftada 6 saati geçmemek üzere fiilen çalışma yapılan saat sayısı esas alınır.

Yöneticiler olarak asli görevleri gereği yapacakları kontrol ve denetimle bu etkinliklerin olması gerektiği gibi yürütülmesini sağlamaktan birinci derece sorumlu olan eğitim müdürü, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcılarında bu kapsamda hiçbir şekilde ek ders görevi verilmez ve ek ders ücreti ödenmez (Resmi Gazete,2006).

2.3 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinde Dikkat Edilecek Hususlar

İçinde bulunduğumuz çağda spor, toplumların en çok ilgisini çeken bir faaliyettir. Özellikle en hareketli dönemlerini yaşayan ve sonsuz enerji ile dolu bulunan gençler için spor vazgeçilmez bir ilgi alanıdır.

Spor, yetişmekte olan nesillerin temel ögesi olan gençlere fikren ve bedenen sağlık kazandıran bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Henüz çocukluk ve gençlik devresinde olan , çeşitli bilgi , beceri ve alışkanlıkları kazanma çağında bulunan her dereceli okullardaki öğrencilerin, çağımız şartlarına uygun bir şekilde yetiştirmeleri önemle ele alınmalıdır. Öğrencilerin, yalnız ders içi çalışmalarla beden eğitimi ve sporun amaçlarına uygun derecede eğitilmeleri mümkün değildir (MEB, 1994).

Bu amaçla;

1) Araç, gereç, alan ve tesislerden bütün öğrenciler yararlandırılmalı, çalışmalar buna göre düzenlenmelidir.

2) Her sınıf veya grup öğrencilerine gün, saat ve çalışacakları spor dalı belirtilerek haftalık, aylık ve yıllık programlar yapılmalıdır.

3) Öğrencilerin ders dışı faaliyetleri de izlenerek değerlendirilmelerinde dikkate alınmalıdır.

4) Ders dışı faaliyetlerde görevler demokratik olarak dağıtılmalı, öğrencilerin kendi kendilerini yönetmelerine, denetlemelerine öncelik verilmeli; böylece, karşılıklı görev ve sorumluluk duygularının gelişmesine imkan hazırlanmalıdır.

5) Ders dışı faaliyetlere yeni başlayan öğrenci, hangi spor dalına uygun yeteneklerinin olduğunu bilmez ve her dalda çalışmalara katılır. Başlangıçta davranış normaldir. Değişik çalışmalar sonunda çocuk, yeteneğine uygun spor dalını seçme imkanına kavuşur. Öğretmen gözlem ve küçük denemelerle, öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygun spor dalını bulmasında yönlendirici ve yardımcı olmalıdır.

6) Ders dışı faaliyetlerin temeli derslere dayandırılmalı, derslerde yapılan hareketler ders dışı çalışmalarda pekiştirilmelidir. Bu çalışmalar öncelikle sağlık ve eğitim bakımından ele alınmalı; şampiyon olma, yarış kazanma ön plana alınmamalı, bu duygu aşırı bir hız ve tutku durumuna dönüşmemelidir. Bu yönde aşırı kamçılanmış duyguların eğitimi olumsuz yönde etkileyebileceği dikkate alınmalı, çalışmalara katılmış olmanın önemi ve değeri öğrencilere benimsetilmelidir. Okul içinde çalışmalar öğrencinin beden eğitimi ve spor faaliyetlerine özendirilmesi, kendilerini deneme ve tanıma aracı olarak düşünülmelidir. Bütün öğrencilere ders dışı faaliyetlerine katılma fırsatı tanıyan sınıflar arasında karşılaşmalara ağırlık verilmeli, fırsat eşitliği ilkesi zedelenmemelidir. Tabana yayılan bu faaliyetlerde başarılı öğrenciler okul takımlarına alınarak değerlendirilmelidir. Şampiyon okul takımı çıkarmak uğruna öğrencilerin büyük çoğunluğu bu faaliyetlerden yararlanamayacak şekilde bir hatalı duruma düşülmemelidir.

7) Ders dışı çalışmalara katılmayan öğrencilerinin özürlerinin sınıf öğretmeni ve okul müdürü tarafından uygun görülmesi halinde, bunların olumsuz yönde değerlendirilmeleri yönünde gidilmemelidir.

8) Ders dışı beden eğitimi ve spor çalışmalarında okulun diğer öğretmenlerinden ve çevredeki uzman kişilerden yararlanılmalıdır. (Spor kolu yönetim kurulu kararı ve okul müdürünün izniyle) ancak öğretmen olmayan uzman kişilerin seçiminde çok titiz davranılmalı, öğrencileri olumsuz yönde etkileyecek alışkanlık ve davranışları görülenlerin derhal ilişkisi kesilmelidir.

9) Öğrencilerin, okulun bünyesi dışındaki diğer kuruluşlar tarafından seviyelerine uygun olarak düzenleyecekleri spor gelişim çalışmalarına yönlendirilmelerine önem verilmelidir. Hatta bu gibi öğrencilerin kulüplerde spor yapabilmeleri teşvik edilmeli ve kendilerine yardımcı olunmalıdır.

10) Okulun bulunduğu çevrede yapılabilecek spor dallarının temel öğretimi, çevre imkanları da kullanılmak suretiyle derslerde veya ders dışı çalışmalarda ele alınmalıdır (MEB, 1994).

Çok geniş bir uygulama alanı olan ders dışı faaliyetlerin okulun bünyesi içerisinde gerektiği gibi yürütülebilmesi için okul müdürüne ve beden eğitimi öğretmenine bir dizi görevler düşmektedir. Buna göre, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarının tamamında ilgili yönetmeliğe uygun bir spor kolu kurulup, okulların eğitim öğretime başlamasıyla birlikte her okulda sınıf spor temsilcileri ve branş kaptanları seçilip, yapılacak temsilciler kurulu toplantısında yönetim kurulu belirlenmelidir. Yönetim kurulu, temsilciler kurulunun görüşlerini de dikkate alarak, spor kolunun yıllık çalışma programını ve bütçe taslağını hazırlamalıdır. Okul müdürlüğünce onaylanan bu programında sınıflar arası yarışmalara öncelikle yer verilmeli, ayrıca okullar arası spor faaliyetleri de programlanmalıdır.

Okulda beden eğitimi branş öğretmeni bulunmadığı takdirde spor kolu rehber öğretmeni aynı çalışmaları ilgili yönetmeliğe göre düzenler, okul bünyesinde yapılacak yarışmaların yapılması için gereken tedbirleri alır. Okullar arası yarışmalara katılacak takımları hazırlar, hazırlatır ve müsabakalara götürür veya götürülmesini sağlar.

Ders dışı egzersiz çalışmaları; öğretim yılı başında hazırlanır ve dönem programına göre yürütülür. Bu çalışmalar için ayrı bir ders defteri tutulur, hukukunda belge olarak değerlendirilir.

Ders dışı egzersiz çalışma programı yapılırken 6 saatlik süre haftanın bütün günlerinde kullanılabilir. En ideal planlama ise 2'şer saatlik 3 güne göre düzenlemedir. Uygulamalar sırasında hava şartlarını müsait olması çalışma yapılacak ve tesislerin dolu olması durumunda okul yöneticilerine bilgi vermek suretiyle program değişikliği yapılarak, yapılamayan çalışmalar hafta içerisinde kararlaştırılan bir günde uygulanabilir (MEB, 1994).

2.4 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinin Amacı

Ders dışı çalışmalar, toplumun ihtiyaçlarını karşılayıcı, bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarıcı ve geliştirici, sorunları doğru çözümleyen, akılcı düşünebilen, tarihsel ve ulusal değerleri benimsetici ve koruyucu, sanayi ötesi toplum olmanın getireceği problemleri çözebilecek nitelikte, başarıma isteği ile dolu ve girişimci insanların yetiştirilmesini amaçlar. Ders dışı egzersiz çalışmaları, sadece fiziksel hareket olarak düşünülmemelidir. Beden eğitimi ve ders dışı etkinlikler ferdin hareket tecrübeleri ile ortaya çıkardığı değişim sürecidir. Sadece bedensel gelişme ile değil aynı zamanda da bedensel hareketler yoluyla insanın bütün eğitimi ile ilgilenir (MEB, 1995).

Beden eğitimi ve egzersiz faaliyetleri fiziksel hareketler yoluyla kişiyi bir bütün olarak eğitme amacı güttüğü gibi, tüm organizmanın kendi arasında, fiziksel olduğu kadar sosyal, mantıksal ve duygusal yönden de iletişimidir.

Kişinin okul, iş ve yerine göre ev hayatının monotonluğundan ve yasayabileceği problemlerinden ders dışı faaliyetleriyle uzaklaşması ve bireyin psikolojik olarak sıkıntılı anlarında rahatlamasına imkan verir. Ders dışı faaliyetlerin seçiminde kişi özgür davranır bu kişiye özgürlük hissi tattırarak onun ruhsal zenginlik kazanmasına yardımcı olur. Daha çok grupsal olarak gerçekleştirilen ders dışı etkinlikler bireyin sosyalleşmesinde büyük rol oynar. Yeni arkadaşlıklar edinme grup içinde yer edinme yerini idrak edebilme ve diğer grup üyelerini tanıyabilme gibi çabalar kişinin sosyal yaşantısını etkileyerek olgunlaşmasını ve toplum hayatına alışmasını sağlar (Karaküçük S, 1999).

Özet olarak beden eğitimi ve ders dışı egzersiz faaliyetlerinin amacı sadece kas, eklem ve organ sağlığı olarak düşünülemez, beden sağlığı yanında; kuvvetli, cesur, kesin karar verebilen, iradeli, başkalarına yardımcı, canlı, neşeli ve ruh sağlığı yerinde olup yaşama gücüne sahip iyi bir vatandaş yetiştirmektir (MEB, 1991).

2.5 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerin Önemi

Dryfoos'a göre okullarda uygulanan okul sonrası programlar için okulların yönetim, alan, programın kalitesi, finansman sağlayabilme ve bütçeye uygunluğu gibi

konularda kendilerini geliştirmeleri sağlanırsa geleceğin okullarının çocukların gelişimleri ve ailelerin ayakta kalabilmesi için daha uzun saatler açık kalabileceklerini vurgulamıştır. Aynı zamanda son yıllarda pozitif çocukların gelişimine katkıda bulunabilecek okul sonrası programlarının, eğitimsel zenginleşme ve güvenli sığınmaya olan ihtiyaı hızla arttırdığını buna bağlı olarak da gerek okullar tarafından gerekse dış kaynaklı organizasyonlar tarafından bu çalışmaların yurütölmeye çalışıldığını belirtmiştir (Dryfoos J.G. 1999).

Okul spor kolları yönetmeliğine göre yurütölecek ders dışı sportif faaliyetler çerçevesinde aşağıda yer alan ilkeler önem taşımaktadır.

- Ders dışı sportif etkinlikler, demokratik eğitim ve davranışları kazandırma açısından önem taşımaktadır. Toplumun sorunlarını tartışma, kararlar alma, görev ve iş bölümü anlayışı içinde uygulamalar yapma ve sonuçta yapılanların bir değerlendirmeden geçirilmesi öğrencilerin demokratik davranış kazanmaları açısından önemli fırsattır.
- Ders dışı sportif etkinlikler yoluyla öğrencinin gizli kalmış bedensel yeteneklerini ortaya çıkartabilir. Bazı öğrencilerin gelecekte başarılı birer sporcu olmalarında ve bütün öğrencilerin sporu bir yaşam felsefesi haline getirmelerinde bu yaklaşım önem taşır.

Zihinsel olarak daha uyanık, disiplinli ve bilinçli olmamızı sağlar. Bedensel olarak daha güçlü, kuvvetli ve dayanıklı, iş verimi daha yüksek, becerili, yaratıcı, üretken olmamıza yardım eder

Çocuğun uyum içinde, oyun kurallarına göre hareket etmesi, yasaları daha kolay tanınmasına ve daha uyumlu bir kişi olarak toplumda yer almasına ortam hazırlar. Oyun içinde takım arkadaşları ile birlikte ortaklaşa başarı için mücadele eder. Taktikler geliştirilir. Önlemler alınır. Kendi takımına, taraftarına ve temsil ettiği kesime zararlı olabilecek davranışları göstermekten kaçınır öz denetimli disiplinli olur (Erkal M, 1982).

Sporda sağladığı üstün başarısı, kişiliği ve oyun zekası ile arkadaşlarına sağladığı üstünlük, onun zamanla liderlik özelliğini de ortaya çıkarır. Bu nedenle okul eğitiminde, yetiştirme yurtlarında ıslah evlerinde hapishanelerde ve askeriyede kişileri topluma kazandırmayı amaçlayan, kişinin kendine olan öz güvenini, becerisini ve

kişiliğini geliştiren eğitim programlarında, beden eğitimi ve spor etkinlikleri önemli yer tutar (Alıcıgüzel İ, 1979).

Okulda ders dışı etkinliklerini planlı programlı etkin ve denetimli uygulanması öğrencileri sadece ders kitaplarına giren bilgilerle yaşama atılmalarını önleyecek girişim yeteneklerini artıracak, görüşlerini özgürce ortaya koyabilecek beceriler elde etmeleri, topluluk bilinçlerinin, sorumluluk duygularını ve liderlik yeteneklerinin gelişmesi ve rekreasyon eğitimi kazanmaları bakımından önem taşımaktadır.

Ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılan öğrencinin;

- İsteyerek seçtiği sportif etkinliklerde serbest zamanını olumlu bir uğraşı ile değerlendirmiş olacağı,
- Sporcu öğrencinin, okul, aile ve yaşanılan çevredeki diğer insanlar tarafından tanınacağı ve bunlardan mutluluk duyacağı,
- Spor yapan öğrencinin; uğraşılan spor dalı yönünden bilgi becerilerini geliştirerek daha başarılı bir sporcu olacağı,
- Sportif etkinlikler içinde okulunu en iyi biçimde temsil ederek, sporcu arkadaşları ile birlikte belirli görevleri yerine getirmiş olmanın sevinç ve gururunu yaşayacağı söylenebilir (Gündüz N., Koç Ş., Tüver F, 1991).

2.6 Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerin Ülke Sporuna Açısından Önemi

Ülkemizde ilköğretimin zorunlu olması bu kurumlarda her yetişkinin eğitim alacak olması açısından önemlidir. Beden eğitimi öğretmenleri bu kurumlarda öğrenim gören ve sporun çeşitli dallarına meyilli ve yeteneği olan öğrencileri belirleyip bu öğrencilerin yetiştirilmesi ve üst kademelere yönlendirilmesi konusunda büyük sorumluluklar üstlenmektedir. Ders dışı egzersiz faaliyetlerinin düzgün ve amaca uygun bir şekilde gerçekleştirildiğinde katılan tüm öğrencilerin spora olan ilgilerinin artırılması ve bilinçlendirilmesinin yanında spor potansiyeline sahip öğrencilerimizin keşfedilmesi ve yetiştirilmesinin ülke sporunun gelişmesine ve başarılarımızın artmasına katkıda bulunacağı açık bir durumdur.

Başarılı ve elit sporcular yetiştirmek için gerekli olan ölçütlerin en önemlilerini şöyle sıralamak mümkündür:

- Bireyde spora karşı ilgi uyandırılması,
- Spora uygun yaşta başlanması,
- Kişisel özellikler ve çalışmaların sürekliliğidir.

Eğitim kurumlarında beden eğitimi ders saatlerinin yetersizliği sınıfların kalabalık olması ve bireysel farklılıkların fazla oluşu, öğretmenler tarafından gerektiği biçimde bir antrenman programı uygulamayı sınırlamaktadır. Bu nedenden dolayıdır ki ülke sporu için ders dışı egzersiz faaliyetleri önem kazanmaktadır (Koç Ş, 1988).

2.2 Sosyalleşme Kavramı ve Tanımı

2.2.1 Sosyalleşme

İnsan olgusunu açıklarken en fazla “İnsan sosyal bir varlıktır.” tanımıyla karşılaşırız. İnsan, dünyaya geldiği ilk günden itibaren yanında olan ailesi, kendi yaşlılarıyla kurmuş olduğu arkadaş grupları ve öğrendiklerini pekiştirmek amaçlı gitmiş olduğu okul ortamından etkilenmekte ve bu etkenler kişinin sosyal statüsünü belirlemede kaynak teşkil etmektedir. Birey doğası gereği içerisinde bulunduğu toplumdan sürekli olarak etkilenmekte ve kendi üzerine düşen rolü benimseyerek kendine has karakterini oluşturmakta ve bu karakteristik özellikleri sergileyerek toplum içerisindeki yerini sağlamlaştırma çabası içine girmektedir.

Sosyalleşme kavramını ilk kullanan *E. Durkheim* eğitimi, yetişkin kuşakların yetişmekte olan kuşakları sosyalleştirmesi, toplumsal hayata alıştırmayı, ruhsal, zihni ve ahlâkî yönden yetiştirmesi olarak kabul etmişti. O, eğitime *metotlu sosyalleşme* (Socialization methodique) diyordu. Toplum içinde bilinçsiz, plânsız ve kendiliğinden yapılan sosyalleşme de *metotsuz sosyalleşme* (yaygın eğitim) dir (Ergun M. 1987).

Sosyalleşme, geniş bir ifadeyle, çocuğun eğitimi demek olup, topluma hazırlanma, onunla bütünleşme demektir. İnsan davranışı sosyal çevrenin yönlendiriciliği ile meydana gelir ve çevre tarafından öğretilir (Erkal M, 1996).

Sosyalleşme, toplum açısından kültürün kuşaktan kuşağa devrini ve bireyin,

örgütlenmiş bir toplumsal yaşam içerisinde belirlenmiş normlara uymasını sağlar (Tolan,B, 1993).

Özellikle aile ve arkadaş gruplarının etkisi yadsınamayacak kadar ileri boyuttadır. Aile, okul, arkadaş grupları sosyalleşmeyi sağlayan ve geliştiren en önemli etkenlerden sayılabilir. Kişinin içinde bulunduğu sosyal gruplar hem bireyin sosyalleşmesini sağlarken hem de toplumsal kültürle yoğrulmasını ve içinde bulunduğu toplumun kültür özelliklerini içselleştirmesini de sağlar. İşte bu süreç sosyalleşmenin ta kendisidir.

Sosyalleşme kişinin doğuştan getirdiği bir takım içgüdüsel özelliklerinin toplumsal yaşamın sunduğu deneyimlerden ve yazılı ve yazısız kurallardan etkilenip biçimlenerek yaşadığı toplumda var olan normlara toplumsal değerlere ve davranış kalıplarına uydurma kendisi ve toplumu yoğurma ve uyarlama sürecidir, diyebiliriz.

Bireylerin fiziksel yapıları ve biyolojik faktörleri maddi temellerini; zekâsı ve içgüdüleri ise insanın manevi yapısını oluşturmaktadır. Ayrıca ailesi ve bağlı olduğu toplumdaki almış olduğu değerler de insanın manevi temelini şekillendirmektedir. Bu değerler sosyalleşme kavramının tanımlanmasında önemli bir noktadır (Güney S, 2000).

Sosyalleşme; toplumun, kişinin diğerleri ile birlikte yaşayabilmesi için ondan beklediklerini temsil eder. Kişinin, toplum içinde diğerleri ile birlikte ortak bir yaşam sürdürebilmesi; toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, göreneklerine itaat etmesi, giyinme, yeme-içme, uyuma, oynama, eğlenme, çalışma bakımından asli birtakım teknikleri kabul etmiş bulunması, toplumsal hayatın norm ve ayinlerine uyması ve grup içinde kendisine verilecek rolleri gereğince yerine getirebilmesi halinde mümkün olabilir (Dönmezer S, 1994).

Sosyalleşme, bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur. Birey bir gruba girerken o grupta geçerli olan sosyal normları, o grup içinde girişte ve ilerde alacağı rolleri, ulaşacağı sosyal mevkileri, bu rol ve yerlerin kendisinden beklediği davranış, beceri ve yetenekleri, grubun kültürünü oluşturan değerleri, inançları öğrenip benimsemek durumundadır. Kişi eğer içinde yaşadığı sosyal-kültürel kural ve değerleri iyice benimser, kendi şahsiyet yapısını onun üzerine kurar, kendi iç-kontrol mekanizmaları ile toplumsal kontrol mekanizmalarını aynileştirirse buna içleştirme, özleştirme (Internalisation , Verinnerlichung) denir (Ergun M, 1987).

İnsanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan sosyalleşme çabası, bireyin ilkel güdülerini de sosyalleştirme eğilimi sergilemesinde önemli rol oynar. Yeme içme giyinme barınma uyuma eğlenme ait olma ve cinsellik güdüsünü sosyalleştirmiştir. Ben duygusundan biz duygusuna geçiş sosyalleşmeyle ortaya çıkar ve sürer. Maddi olanaklarla elde edilebilecek varlıklara sahip olmak için ömür boyu çalışma arzusu, evlenme, birleşme, çocuk sahibi olma sosyalleşmeyle oluşan benim diyebilme ve toplum içinde saygınlık ve sahip olma güdülerinin bir sonucudur. Sosyalleşme tüm bu sürece verilen isimdir.

Sürecin gerçekte doğumdan hemen sonra başlayıp bir insanın yaşamı boyunca sürmesine karşın, etkilediği davranışların çoğu ilk çocukluk döneminde özellikle belirgin hale gelir. Bunlar arasında ana-baba-çocuk, çocuk-kardeşler, çocuk-yaşlılar arası etkileşimler vardır. Çocukların bağımlı davranış gösterme derecesi, disipline gereksinim duyma derecesi, disiplinin türü ve çocukların buna tepkisi, hepsi sosyalleşme süreciyle yakından ilişkilidir (Onur B, 1995).

Sosyalleşme ilk psiko –sosyal çevre olarak kabul ettiğimiz aile ortamında başlar ve geliştirilir. Anne baba davranışları sosyalleşmede ilk ve en önemli belirleyiciler olarak düşünülürse ruhsal ve kişisel özelliklerin oluşturulmasında anne baba davranışları en etkili faktör sayılabilir.

Kişilik gelişiminde ve sosyalleşme sürecinde iskeleti aile oluşturur. İkincil gruplar olarak saydığımız arkadaş çevresi, okul, (yaygın eğitim vb) ayrıntılarını vererek sosyalleşmenin vücuda gelmesini sağlar. Eğitim ortamlarında bireyin diğer insanlarla etkileşimi daha sık ve daha yoğundur. Dolayısıyla öğrenme daha çok gerçekleşir. Bireyin toplumsal kültüre uyumsuz davranışlarının söndürülüp uyumlu ve uygun davranışlar kazandırılabilmesi gibi yanlış gruplarda bu öğrenme ve sosyalleşme süreci olumsuzdan olumsuza doğru tersine ve yanlış bir gelişme de gösterebilir.

Bireyler içine doğduğu toplumun sosyalleşme süreciyle kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel yapısını sosyal değerlerini yine sosyalleşme süreciyle özümserler. Kişinin başkalarıyla olan ilişkileri, yaşayarak edindiği tecrübeleri onun iyi kötü algılamasını, doğru yanlış ayrımını, norm ve yaptırım ilişkisini çözebilmesini, toplum tarafından kabul edilen toplumsal yargıya uygun tutum alışkanlık ve davranışları ve becerileri kendisinde toplamasını sağlar.

Birey çevresini etkilediği gibi çevresinden de etkilenen bir varlıktır. Bu etkileşimde özellikle birey açısından toplumun davranış kalıpları (yapma, duyma, düşünme...) öğrenilmektedir. Bu öğrenme sonucu ortaya çıkan, bireyin ait olduğu topluma uyumu sosyalleşmenin, yeterli düzeyde geliştiğini gösterir. O halde sosyalleşme, insanın tecrübelerinin ışığında kişiliğin doğal yapısı ile yaşadığı toplumun sosyokültürel değerlerini yaşamı sırasında içselleştirdiğini ve insani kişiliğinin farkına vardığını bunun yanı sıra anlamlı toplumsal görevlerle yaşamak zorunda olduğunu toplumsal çevreye uyumunu sağlayan süreçtir (Doğan İ, 1998).

Sosyalleşme toplumsal ve bireysel yaklaşımlara bağlı olarak iki şekilde ele alınır. Toplumsal açıdan sosyalleşme, bireyin kültürü öğrenerek içinde yaşadığı organize yaşam biçimiyle uyumasıdır. Bireysel yaklaşıma göre ise sosyalleşme; kişinin doğuştan getirdiği potansiyel birikimi toplum içerisinde artırması ve geliştirmesi sürecidir (Kızılcılık S., Erjem Y, 1996).

2.2.2 Sosyalleşmenin Temel Özellikleri

1- Sosyalleşme, daima belirli bir toplum için söz konusudur, soyut bir toplum ya da bireyin içinde bulunmadığı toplumlarda sosyalleşme gerçekleşemez. Toplamların kültür farklılığı, mutlaka belli bir yerde, belli bir zamanda yaşamakta olan belli bir topluma göre sosyalleşmeyi gerekli kılmaktadır. Her birey ancak içinde yaşadığı toplum içerisinde sosyalleştirilir. Sosyalleşme sürecini tamamlar. Çünkü toplumların kendine özgü sosyalleşme süreci farklılık gösterir.

2-Birey doğmadan önce toplumsal hayat devam etmektedir. Sosyalleşme bireyin dünyaya gelmesi ile başlar. Hayat boyu devam eder.

3-Sosyalleşme gruba ya da topluma yeni giren üyelerin etkisiyle ilgilenmez. Sosyalleşme kesinlikle tek yönlü bir süreç değildir.

4-İnsanlar farklı kalıtım yapısı ve deneyimleri olduğu için birbirlerinden farklıdırlar. Bundan dolayı birbirine her açıdan benzeyen iki insana rastlamak mümkün değildir. Buna rağmen, sosyalleşme kültür ve topluma uyum, gelişim aşamalarında benzerlikler oluşturma ve toplumsal yaşama katılma vb. konular üzerinde durur.

Dolayısıyla insanların yaşları arttıkça kişilik bakımından değişmelerini sosyalleşme ele almaz.

5-Sosyalleşme, bireyi çevresindeki modellerin simgelerin beklentilerin ve duyguların öğrenilmesine yetenekliliği yönünden ele almaktadır (Tezcan M, 1995).

2.2.3 Sosyalleşme Fonksiyonları

1. Sosyalleşme toplumsal düzenin devamlılığını sağlamak için gerekli olan bilgi ve teknikleri toplum üyelerine planlı ve amaçlı olarak vermeye çalışır. Bilgi aktarımında bireyler arasında ayırım yapılmaz.

2. Sosyalleşme, toplumsal amaçların gerçekleşmesinde insanları motive eder. Sosyalleşme insanlara belli umutlar aşılır ve onların toplumda bir takım beklentiler içine girmelerini sağlar. Örneğin, bir meslek sahibi olmak zordur ancak meslek sahibi olduktan sonra bunun sağlayacağı yararlar, insanların bir takım zorluklara katlanmasına yardımcı olmaktadır.

3. Sosyalleşme, insanlara belli durumlar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini öğretir.

Bu yolla onların zaman kaybını ve zor durumlara düşmesini önler (Afacan H.H., 2001).

4. Sosyalleşme, bireysel ve toplumsal umut ve beklentileri dengeler. Beklentiler farklı olmasına rağmen sosyalleşme sayesinde yaşama uygun beklentiler gerçekleşmesini sağlar.

5. Sosyalleşme, insanların toplumda üstlenecekleri rolleri öğrenip benimsemelerini sağlar.

6. Benliklerinin gelişmesini sağlar. Benlik kişinin hem başkalarıyla paylaştığı hem de onu çevreden ve başkalarından farklılaştıran ayrıntıların bilincine varmasıdır. Dolayısıyla benlik, insanın diğer insanlarla ve dış evrenle ilişkileri sonucu oluşmaktadır. Buna göre sosyalleşme bireyin sadece kültürel özellikleri algılaması ve benimsemesini değil aynı zamanda benlik ve kişilik kazanmasını da sağlar (Güney S, 2000).

2.2.4 Sosyalleşmenin Amaçları

Brom' a göre sosyalleşmenin amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Sosyalleşme bireylere temel davranış yollarını belletir. Yemek yeme alışkanlığından tutunuz bilimsel yöntem ilkelerine kadar her davranış yolu bireylere sosyalleşme süreci ile kazandırılabilir. Bu davranış yolu, alışkanlıkları bireyde öylesine derinlemesine işler ki verilmek istenen tepkimelerini bile biçimlendirir. Örneğin; inek sütünü içmenin günah olduğuna inanan Hindu, içtiği süte inek sütünün karıştığını; domuz eti yemenin günah olduğuna inanan Müslüman, yemeğine domuz eti karıştığını kuşkusuna kapıldığında sindirim organlarının bozulduğu görülebilmektedir. Günümüz sanayi kent toplumu şartlarında çalışma yaşamı birçok insanın yemek yeme, uyuma zamanlarını alışılmıştan ayrı saatlere kaydırmalarını gerektirebilmektedir.

2. Sosyalleşme bireylerde belirli özlemler oluşturmaktadır: iyi bir anne, baba, çocuk olma özlemi, iyi bir meslek üyesi, parti üyesi, takım arkadaşı olma özlemi vb... Toplum düzeni yalnızca yaşama biçimini anlatan değerleri bireylere iletmekle yetinmez. Aynı zamanda onlarda bazı özel özlemlerde uyandırmaktadır. Bir bilim kurumu seslendiği bireylerin (öğrencilerin) kimisinin bilim adamı, yani uygulamaya değil tekniğe dayalı veya kimi bireylerinde teknik personel olmayan uygulamaya dayalı bir ekonomik yapı sağlamak zorundadır. Bu tür özlemler önemli ölçüde özveri gerektirmektedir.

3. Sosyalleşme süreci bireylere rollerin öğretilmesi demektir. Bireyin üyesi olduğu türlü kümelerde ilişkide bulunduğu başka insanları göz önünde bulundurması gereğinden başka belli özel iş paylarını yerine getirmesini de zorunlu kılmaktadır.

4. Sosyalleşme yoluyla yeteneklerde öğrenilmektedir. Çocuk ve genç bireyler, böylece yetişkin etkinliklerine katılırlar. Mektup yazmak, telefonla görüşmek, komşularla ilişkilerini yürütmek, sportif etkinliklere katılmak siyasal örgütlerde ve genellikle derneklerde etkin katılım için toplumsal yetenekler ön koşul önemi taşımaktadır.

5. Sosyalleşme, bireyin kişiliğinin oluşmasını sağlar. Birey sosyalleştiği ölçüde kişi olur.

6 Sosyalleşme, bireylere içinde yaşadıkları toplumun kültürünü maddi ve manevi öğeleriyle birlikte öğretmektedir.

7. Sosyalleşme, toplumun izafi sürekliliğini sağlar ve birey artık içinde yaşadığı toplumun bir parçası olur, kültürünü benimser (Ökmen A.Ş, 2003).

2.2.5 Sosyalleşme Kuramları

Sosyalleşme olgusunun karmaşık bir yapıya sahip oluşu, onun açıklanmasında zorunlu olarak değişik kuramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyalleşmeyi genel anlamda ele alındığında bireylerin topluma entegrasyonu, toplum içindeki rolü, beklentileri ve kişilik yapısı üzerinde yoğunlaşırken; mikro düzeyde ele alanlar ise daha çok ahlaki gelişme ya da ahlaki sosyalleşme olarak incelemeye çalışmışlardır (Kağıtcıbaşı Ç, 1985).

Aşağıda sosyalleşmede etkili olan kuramlardan önemli olduğu kabul edilenlere kısaca değinilecektir. Bunlar; psikanalitik kuram, öğrenme kuramı, kültürleşme kuramı şeklindedir.

2.2.5.1 Psikanalitik Kuram

Bu yaklaşımı öne sürenler Freud ve Piaget'tir. Bu düşünürler sosyalleşme sürecinde özellikle çocuğu birim almaktadır. Freud sosyalleşme konusunda bireyin kişilik oluşumunu duygusal ve güdüsel bir süreç olarak ele almaktadır. Bireydeki alt ben (id), ben (ego) ve üst ben (süper ego) ilişkilerinde denge kavramını ahlak gelişimini bağlamaktadır. Bu durum çocuğu kalıtsal niteliğinden ileri gelmektedir. Bu durum daha sonra çocuğun yakın ilişkide bulunduğu anne baba ve ailedeki diğer kişilerin etkisiyle biçimlenmektedir. Freud böylece bireyin sosyalleşmesinde çevresel etmenleri de dikkate almıştır. Fakat bu çalışmalardan sonra temel etken kalıtsal etmenlerdir, görüşünü değiştirmemiştir (Tezcan M, 1995).

Freud'un öğrencisi Erikson gelişimi sekiz dönem olarak ele almış doğumdan ölüme kadar devam ettiğini belirtmiştir. Erikson gelişimde kişiler arası etkileşimi,

sosyal etkiyi ve psikososyal süreçleri ön plana almış ve kuramı bu kuramlarla açıklamıştır. Erikson'a göre gelişim dönemine ilişkin biyolojik dürtüler ve sosyal ihtiyaçların kendini bir kriz gibi hissettireceğini bir sonraki döneme geçmeden önce bu krizin çözümlenmesi gerektiğini söyler. Burada kullanılan kriz kavramı daha çok bir gelişim görevi olarak algılanmalıdır.

Piaget ise zihin gelişimini aynı biyolojik gelişimde olduğu gibi, organizmanın çevresi ile baş edebilmek ve denge ihtiyaçlarını karşılayabilmek için giderek daha üst düzeyde dengeler kurduğu bir süreç olarak kabul etmektedir (Arı R. ve ark, 1998).

2.2.5.2 Kültürleşme kuramı:

Özellikle antropologların geliştirdikleri bu kurama göre birey, içinde bulunduğu kültür öğrenim ve davranışlarına yansıtılmaktadır. Bu görüşe göre sosyalleşme salt kültür açısından ele alınmaktadır. Bazı antropologlar ayrıca kalıtsal etmenleri dikkate almaktadır. Kroeber, Malinowski ve Sapir gibi antropologlar sosyalleşme sürecinde toplum kültürünün bireye, bireyin kalıtsal kişilik oluşumunun da etkisiyle aktarıldığı görüşünü ortaya atmışlardır. Bu çerçevede her kültürün diğerinden farklılığını da dikkate almışlardır (Tezcan M, 1995).

Ortaya çıkan bu kurama göre, her kültür diğerinden farklıdır. Bu fikre göre, kişilik gelişimi, cinsiyetle ilgili roller, çocuk yetiştirme, akıl hastalıkları gibi toplumsal ruhsal olgu ve süreçlerin kültürler arası genelliği ileri sürülemez. Bunlar kültürden kültüre farklılık gösterir. Konu ile ilgilenen ilk insanbilimciler, bir toplumun bireylerinin, aynı kurumların ve aynı çevrenin etkisinde olduklarından, birbirlerine benzer karakter göstereceklerini ileri sürmektedirler.

Geliştirilen bu kurama göre, bireysel ve ruhsal etkenler, kültürel toplumsal davranışın bağımsız nedenleri olup, siyasi ve ekonomik durum bile o toplumdaki bireylerin kişilik özellikleri ile açıklanabilir (Aziz A, 1982).

2.2.5.3 Öğrenme Kuramı:

İnsanoğlu var olduğu müddetçe öğrenme süreci devam eder. Çünkü insan her zaman ve her yerde mutlaka bir şeyler öğrenmektedir. Dolayısıyla öğrenme olayı sadece okul döneminde gerçekleşmez hayatın her alanında ve her anında gerçekleşir. Öğrenme davranışlarda değişiklikler yaratma sürecidir. Bu değişiklikler pozitif ve negatif yönde olabilir. Davranışlarda değişiklikler tekrarlar ya da yaşantılar sonucu meydana gelmektedir. Ancak büyüme, olgunlaşma ve sakatlanma sonucu oluşan davranış değişiklikleri öğrenme değildir (Tezcan M, 1995).

Bir değişikliğin öğrenme ile ilişkilendirilmesi için bu değişikliğin oldukça uzun süreli olması gerekir. Ancak güdü, yorgunluk, fizyolojik uyum gibi kaynaklara bağlı değişiklikler bu açıklamaların dışındadır. Davranış bilimciler, öğrenmenin nasıl oluştuğu konusu ile çok uğraşmalarına rağmen hepsinin görüş birliğine vardığı öğrenme ilkeleri henüz tam olarak tespit edilememiştir.

Öğrenme konusunda genellikle iki temel yaklaşımdan söz edilmektedir.

1. Öğrenmenin davranışsal kuralları: Bu kurama göre öğrenme uyarıcı ve davranışlar arasında kurulan bir ilişkidir. Bu kuramın sonuçlarına göre öğrenmeyi açıklayan bütün değişkenler çevredir ve öğrenmeyi anlamak için çevrenin insan üzerindeki etkisini bilmek gerekir. Pavlow, Watson, Skinner kuramın öncüleri olarak kabul edilir (Kaynak T, 1990).

2. Öğrenmenin bilişsel kuramı: Bu kurama göre, öğrenme olayının gerçekleşmesinde etkili olan temel öge “bir amacın varlığıdır”. Bilişsel öğrenme kuramcılarına göre, öğrenme zihinsel bir süreçtir. Öğrenme olayını anlamak için düşünme, anlama, anlam verme, algılama ve problem çözme gibi organizmanın içinde gerçekleşen zihinsel olayların çok iyi incelenmesi ve bilinmesi gerekir. Bilişsel öğrenme kuramcılarına göre öğrenme türleri gözleyerek öğrenme, deneme yanılma yolu, kavrayarak öğrenme, problem çözme ve gizli öğrenme şeklindedir (Baysal A.C. ve Tekarslan E, 1987).

Watson un ortaya attığı görüşe göre bireyin davranışları hareketleri sınırlı sayıda içsel hareketlerden ayrı olarak koşullandırıcı deneyimlerin bir ürünüdür. Öğrenme ve davranış kuramına göre bireyin toplumdaki kültürünü öğrenme yolu ile edindiği ve bunu

davranışlarına yansıttığı ayrıca kendinden sonraki toplumu da bu yolla etkilediği görüşü benimsenmektedir (Tezcan M, 1995).

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre insan davranışları ve çevre, karşılıklı etkileşim halindedir. Birey; sosyal çevresi ile girdiği etkileşimde, taklit, gözlem ve model alma yöntemlerini kullanarak yeni davranışlar öğrenir veya var olan davranışlarını yeniler (Bandura A, 1977).

Sosyalleşme ile ilgili kuramlar, önce psikanalitik yöntemlerle başlatılmıştır. Öncülüğünü ünlü ruhbilimci Freud'un yaptığı bu kuramda çocuğun ahlak gelişimi üzerinde durulmuş, daha sonra bu gelişmede çevrenin etkili olabileceği görüşü getirilmiştir. Konu ile ilgilenen araştırmacılar ise, toplumsallaşmada kültürün önemli olduğunu, bireyin kalıtımsal niteliklerinin etkili olmadığını kanıtlamaya çalışmışlar; ancak, araştırma bulguları, bireyin kalıtımsal niteliklerinin de önemli olduğunu göstermiştir. Bugün özellikle benimsenen görüş olarak alınan "öğrenme ve davranış" kuramında ise, bireyin toplumdaki kültürü öğrenme yolu ile aldığı, bunu davranışlarında gösterdiği ve sonraki toplumu da bu yolla etkilediği görüşü ağır basar. Bireyin öğrenmesinin önemini altını çizen bu durum çalışmamız açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, yapılan bu çalışmada sosyalleşme kuramlarından sosyal öğrenme kuramı temel alınmış ve ders dışı egzersiz faaliyetlerinin belirtilen aşamalarda bireyin sosyalleşmesini ne denli etkilediğinin incelenmesi hedeflenmiştir.

2.2.6 Sosyalleşme Alanları

Sosyalleşme süreci çeşitli sosyal çevrelerde çok sayıda insanla, birçok farklı yollarla kazanılmaktadır. Anne ve babalar, oyun arkadaşları, öğretmenler, iş arkadaşları, sevgililer, nişanlılar, eşler, farklı çevrede sürece katkıda bulunan kimselerdir. Bu süreç aynı zamanda uygun, uygunsuz amaçlı, amaçsız bir biçimde gerçekleşebilir. Bu süreç için karşılıklı temas çok önemlidir. Fakat sosyalleşme kitaplarla, mektuplarla ve kitle iletişim araçlarıyla uzaktan da kazandırılabilir.

Sosyalleşme alanları, toplumun sahip olduğu kültürün aktarılmasında sorumlu ve önemli organizasyonlardır. Bu alanların en önemlileri aile, akran grupları, okul ve kitle iletişim araçlarıdır (Yetim A, 2005).

2.2.6.1 Aile

Ailenin en küçük sosyal kurum olarak adlandırıldığını biliyoruz. Yeni doğan bir çocuk önce aile çevresi içinde sosyalleşme sürecine girmektedir. Anne, bebeğin yaşamında son derece önemli bir kişiliktir. Çocuğun beslenmesi, bakımı ve ona gösterdiği şefkat ve sevgi ile çocuk başkalarına olan güven hissini kazanır. Bebekliğin ilk aylarında anne tarafından gönderilen mesajlarla çocuk çevresini ve yaşadığı dünyayı anlamaya ve tanımaya başlar. Bu mesajlar aynı zamanda çok önemli bir olgu olan dilin ilk sözcükleri ve uygulamalarıdır. Bebek kelime öncesi çeşitli jestler ve mimikler ile duygularını ve ihtiyaçlarını ifade ederken daha sonra kullandığı dil yoluyla çevresiyle iletişim kurmaktadır. Ancak belirli bir dil kullanmadan önce geçen süre içindeki jest ve dokunma yoluyla olan iletişim de bebek için çok önemlidir. Böylece, çocuk ve anne-baba arasında kurulan güven duygusu ile olumlu iletişimin ve dilin temelleri atılır (Özkalp E, 1994).

Aile; sosyal, kültürel ve psikolojik ahengin somut yapısıdır. Aile toplumun küçük bir modelidir, toplum ailenin bir uzantısı olarak oluşur ve onun karakteristik özelliklerine göre şekillenir (Nirun N, 1994).

Türkiye’de aile ile ilgili sosyal ilişkilerin iki tipi görülmektedir: birincisi evliliğe ve yuvaya bağlı sosyal ilişkiler ve ikincisi de akrabalar arası ilişkilerdir. Aile bir temel kurum ve aynı zamanda bir temel grup olarak, yüz yüze ilişkilerin oluşturduğu, birincil karakteri ile kader birliğine dayalı biyopsikososyal birim olarak da fertlerine temel şahsiyet (kişilik) kazandıran bir sosyal bünyedir (Nirun N, 1986).

Özellikle kişiliğin oluşmasında, insanın içinde doğup büyüdüğü aile ve ev ortamının etkileri çok yönlüdür. Anne ve babalar, çocuklarını yetiştirirken, kendileri farkında olsun veya olmasın, çocukları, anne ve babaların birçok özelliklerini, ahlaki ve kültürel standartlarını taklit ederek öğrenirler. Bunlardan başka, aile içindeki bir takım ilişkilerin çeşidi, seviyesi, yönü ve derecesi de farklı ölçülerde olmak üzere kişilik oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. İnsan kişiliğinin esas çevresinin oluşmaya başladığı 5-6 yaşlarının ve daha sonrasının aile ortamı içinde geçmesi, anne ile babanın

kendi aralarındaki ve çocukla olan sosyal ilişkilerine ayrı bir önem kazandırmaktadır (Eroğlu F, 2000).

Anne ve babanın çocukları üzerinde çok büyük etkileri vardır. Kùltür çocuk tarafından anne babanın çeşitli beklentileri sonucu içselleştirilir. İçselleştirme, kişinin kùltürü ile ilgili, değer ve kuralları kendi kişiliğinde yoğurarak benimsemesidir. Böylece kişi sosyalleşerek hem öğrenir hem de tüm bunları kabullenir. Bu ilk öğrenmeler çocuğun ilerdeki gelişmesinin temelini oluşturmaktadır. Büyük bir çoğunlukla anne ve babalar çocukların başarı için gerekli yolları ve yetenekli bir yetişkin olmanın yollarını çocuklarına aktarmak istemektedir. Sık sık anne ve babaların “Bunu senin kendi iyiliğin için söylüyorum.” “ Bu davranışı yaparsan başarılı olursun.” sözlerini duymuşsunuzdur. Burada sözü edilen veya ileilmek istenilen mesaj “Öğrendiğin şeylerin şimdi ve gelecek için taşıdığı önemidir.” yani benim dediklerimi yaparsan başarılı olursun, yapmazsan başarısız olursun ifadesidir.

Çocuğun daha sonraki sosyalleşmesinde aile içindeki ilk tecrübelerinin büyük önemi vardır. Bireyler ilk sosyalleşme dönemlerinde özümselediği, depoladığı davranışlar daha sonraki safhalarda sık sık kullanılmaktadır. Çocuğun ilk beş yıl içindeki başarı motivasyonu, onun daha sonraki hayat başarılarını önemli ölçüde etkilemektedir (Aries P, 1962).

Sosyalleşmeyi etkileyen aile ile ilgili birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; eş seçimi, hamilelik, doğum, emzirme, memeden kesme, tuvalet eğitimi, çocuğun sağlığı, annenin yokluğu, anne babanın kendi arasında ve çocukla olan ilişkileri, iyi muamele, cezalandırma, değişik şekilde davranma ve dil öğretimi vb. faktörlerdir (Rıza E, 1996).

Karşılaştığı ilk toplumsal kurum olan ailede çocuk iyi-kötü, güzel-çirkin gibi ahlaki normları ve değer yargıları ile gelenek ve göreneklerin ilk bilgisini burada alır. Bireyi toplumsal hayata alıştıırma ve hazırlamanın eğitiminin temel hedeflerinden olduğu göz önüne alındığında, ailenin çocuğun toplumsallaşmasında yerinin neden önemli olduğu ortaya çıkar.

İnsanın en ilkel ve sürekli duyguları zevk, hoşlanma, acı, kin, çocukluk çağlarında oluşur. Bu bakımdan doğumdan on iki yaşına kadar olan çağ insan hayatının en önemli dönemidir. Öte yandan her türlü iyi alışkanlıklarla iyinin benimsenip

seçilmesi, kötünün itilip ondan nefret edilmesi iste bu çocukluk döneminde oluşur ve pekişir (Doğan İ, 1995).

Çocuğun gelişmesiyle birlikte anne babalar ve ailenin diğer üyeleri çocuğun faaliyetlerini cezalandırma ve geliştirme yoluyla onun kişilik gelişimine yardımcı olurlar. Bu süreç Cooley tarafından ortaya atılan “Ayna Benlik” kavramıyla ifade edilmektedir. Burada çocuk kendi davranışlarına başkalarının gösterdikleri tepkileri algılamaya ve onların gösterdikleri tepkilere göre hareket etmeye başlarlar. Böylece çocuk kendi kendine, iyi mi yoksa kötü mü olduğunu, anne ve babasının onun davranışlarını beğenip beğenmediğini öğrenmeye çalışmaktadır. Bunu öğrenirken de çevreden aldığı geri bildirimlerden hareket etmektedir (Şahan H, 2007).

Ailede toplumsallaşma çocuğa öğretimde bulunma, rehberlik, çocuğun eylemlerine yanıt vermek ve kendi eylemlerine çocuğu katmak yollarıyla olur. Çocuk da uygun örnekleri ve değerleri seçer. Bu seçimi, gözlem, başkalarına katılma rol oynama ve kendi düşünce ve davranışını yargılama yollarıyla gerçekleştirir (Tezcan M, 1988).

Sonuç olarak birey sosyalleşmesinde ailenin yeri ve öneminin ne derece büyük ve etkili olduğu bilinmektedir. Sosyalleşmenin iyi ya da kötü yöndeki temellerinin atıldığı yer ailedir. Ailenin birey üstündeki etkisi sadece bebeklik ve çocukluk ya da ergenlik dönemiyle sınırlanmaz bu etki ömür boyu devam eder. Fakat en iz bırakan dönemlerde yani bebeklik çocukluk ve ergenlik dönemlerinde ailede oluşabilecek olumsuz durumlar ailenin parçalanması, etkileşimin yetersiz olması gibi durumlar birey üstünde oldukça olumsuz etki yapar. Sosyalleşme sürecini önemli şekilde etkiler, olumsuz ve eksik bir sosyalleşme sürecinin yaşanmasına sebep olur.

2.2.6.2 Akran Grupları

Çocukların toplumda diğer insanlara karşı uyumlu davranışlar sergileyebilmesinde üyesi olduğu arkadaş grubunun da etkisi vardır. Çocuk sosyal gelişim sürecinde yavaş yavaş ailesinden uzaklaşırken aynı anda arkadaş gruplarıyla daha fazla süre beraber olmaya başlamaktadır. Yaşadığı psikolojik sorunları kendi yaşlılarıyla paylaşmak istemesinin yanında ailesinin eleştirisi ve müdahalelerinden kurtulma çabası ergeni kendi yaşlılarıyla bir araya getirmektedir.

Aileler çocuğun arkadaş gruplarına katıldıkları anda onların istek ihtiyaç ve psikolojik durumlarını iyi algıladıkları takdirde onların sosyal yaşama uyum sağlamalarını kolaylaştıracakları gibi daha iyi sosyalleşmelerini ve toplumda yer edinmelerini sağlayacaklardır.

Sosyalleşme sürecinde akran grupları bireyler üzerinde üç önemli noktada etki etmektedir. Birincisi, bireye ahlaki standartları ve cinsel rollerin öğrenilmesine yardımcı olur. Aile dışındaki hayata hazır hâle getirir. İkinci olarak, bireye yeni davranış şekilleri öğretir. Grup etkileşiminde öğrenilen dersler çocuğun diğer gruplara ve belki de okullardaki aktivitelere katılmasına yardımcı olur. Üçüncü olarak ise bireye sosyal rollerin öğrenilmesinde yardımcı olur (lider, örgütleyici, uyum gösterme). Bu rollerle ilişkili olan görevlerin yerine getirilmesi, bireyi yetişkinlerin dünyasına hazırlar. Birey akran grubunda kendi pozisyonunu genellikle aile etkisinden daha ziyade bireysel başarı ve kişiliğine dayalı olarak elde eder (Tezcan M, 1991).

Arkadaş grubu, çocuğun sosyalleşmesinde katkıda bulunurken; onun eşitlikçi toplumsal ilişkiler kurmasına, sadakat ve cesaret gibi duyguların gelişmesine, toplumda yasal olarak kabul edilen konuları özgürce tartışabilmesine, kendine güven duymasına, başkalarıyla işbirliği yapmayı öğrenmesine ve gelişimine katkıda bulunabilecek oyun vb. faaliyetlere katılmasına yardımcı olacaktır (Tezcan, M, 1991).

Sosyalleşmede aile ve akran gruplarının önemine ilişkin çalışmalar çocuklar için aileler uzun dönemli amaçların ve temel değerlerin benimsenmesinde önemli bir rol oynarken akran grupları boş vakitleri değerlendirme, görünüş, cinsel davranışlar gibi mevcut olan biçimini etkilemede önemli olmaktadır (Ökmen A.Ş, 2003).

Dolayısıyla sosyalleşme de akran gruplarının etkisi aile etkisinden hemen sonra yer almakta ve en fazla etkileyen etmenlerden sayılmaktadır. Bireyin sosyalleşme sürecinde akran grupları onun gerek kişisel gerek sosyal gelişim özelliklerini ortaya çıkarabildiği düzenleyip geliştirebildiği uygun zemini sunmaktadır.

2.2.6.3 Okul (Eğitim)

Toplumun inançlarından, örflerinden, tutum ve değerlerinden, becerilerinden, birikmiş bilgilerinden oluşan kültürünü yeni nesillere aktarmak, yetişmekte olan bireylerin zekâ, duygu ve iradelerini dengeli bir şekilde geliştirerek onları birer şahsiyet hâline getirmek eğitim ile mümkündür. İnsan yetiştirmenin iki yönünden birincisi toplumun devamlılığını; ikincisi, yaratıcılık göstererek değişen şartlara uyumunu sağlar. Toplumların varlıklarını sürdürebilmek için meydana getirdiği kurumlardan biri de eğitim ve buna bağlı olarak okuldur.

Okul vasıtasıyla, toplumu oluşturan bireylerin ortak bir birikime sahip olması amaçlanmaktadır. Özellikle modern toplumlar kendi sosyal ve siyasal görüşleri çerçevesinde tüm bireylerin okula gitmesini sağlamaya çalışmakta ve eğitim kapsamını genişletmektedir.

Okul aileden sonra gelen bir eğitim yuvasıdır. Birey burada biraz daha gelişme ve sosyalleşme imkanı bulmaktadır. Ailede kazanılan bilgi ve davranışların okul hayatında kuvvetlenmesi, belki de daha değişik açıdan ele alınması gerekmektedir. Birey kendi emsalleriyle okulda çeşitli problemleri nasıl halledeceğini ve kendini nasıl geliştirebileceğini öğrenme imkanı bulur. Bu hususlar olumlu düzeyde gelişmesi için aile ve okuldaki eğitim anlayışının birbirine uygun olması ve desteklemesi, okul müfredatını faydalı ve pedagojik bilgiler üzerine kurulmuş olması ve bu müfredatı uygulayacak ğretim kadrosunun bilgili, olgun ve kabiliyetli kişilerden oluşması gerekmektedir (Selçuk Z, 1997).

Okul yaşamı sadece insana bilgi ve beceri değil, toplumsal sorumluluklarını da öğretmektedir. Bu nedenle bireyi etkileyen ilk organizasyonun eğitim kurumları olduğunu belirtebiliriz. Yeni okula başlayan birey kendine yabancı birçok yüzle karşılaşır. Eğitimin başlamasıyla birlikte toplumun temel yapısı öğretilmeye başlar. Böylece uygulanan çeşitli kurallar bireylere diğer insanlarla olan ilişkilerinde karşılaşacakları güçlükler gösterilmeye, toplum hâlinde yaşamanın kuralları anlatılmaya çalışılır. Birey toplumun bir parçası olmaya başlar (kmen A. 2003).

Okulun toplumsal bir sistem oluşu onun kendine özgü bir sisteminin olmasından dolaydır. Waller, okul kültürünün özelliklerinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

- Okulun belirli bir nüfusu vardır.
- Açıkça ifade edilmiş siyasal bir yapısı vardır.
- Üyeler arasında sıkı bir bağ vardır.
- Üyeleri arasında biz duygusu egemendir.
- Kendine özgü bir kültüre sahiptir.
- Okul nüfusu istikrarlı ve tek düzededir (Tezcan M, 1991).

Eğitimin amaçları bireye yönelik amaçları ve topluma yönelik amaçları olmak üzere iki bölümde ele alınabilir. Bireye yönelik amaçları;

- İnsanların daha iyi yaşam şartlarına sahip olmaları için bireyler açısından toplumsal hareketliliği sağlamak,
- Bireyin ruhsal, bedensel ve zihinsel açıdan gelişimini sağlamak,
- Bireylerin istenmeyen davranışlarını istenilen davranışlara dönüştürmek,
- Toplumsal yaşam için bireye iletişim ve işbirliği yeteneği kazandırmak,
- Bireye yerinde ve zamanında karar verebilmesi için düşünme gücü kazandırmaktır.

Toplumsal nitelikli amaçları ise:

- Toplumun yaşam stilini korumak,
- Toplumun sürekliliğini sağlamak,
- Toplumun yenileşmesine katkıda bulunmak,
- Toplumsal kültürü zenginleştirmek ve şekillendirmek,
- Ekonomik açıdan toplumun verimliliğini artırmak,
- İnsanların sosyalleşmesini gerçekleştirmek,
- Toplumdaki bireylerin ülkenin yönetim sistemine bağlılıklarını pekiştirmektir (Güney S, 2000).

Okul bireyi sosyalleşme sürecinde en fazla etkileyen belli bir sistematığı olan kendine has kuralları ve kültürü içinde yaşatan devamlılık gösteren bir kurumdur. Okul; sosyalleşme üzerindeki etkisiyle bireyi bedensel, zihinsel ve psikolojik yönden geliştirerek birey üzerinden tüm toplumu şekillendiren, geliştiren, yenilenmesine ve değişmesine yardımcı olan bir kurum niteliğindedir.

2.2.6.4 Kitle İletişim Araçları

Yakın zamana kadar çocuğun sosyalleşmesinde en önemli etkin kurumlar aile (anne-baba), arkadaş grupları okul ve öğretmenlerdi. Günümüzde ise kitle iletişim araçları, gelişen teknolojinin de etkisiyle toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir ögesi olmuştur.

Birçok sosyal bilimci, araştırmalarında kitle iletişimi ile birey ve toplum yaşamını sosyolojik, sosyal psikolojik yaklaşımlar ile sorgulamış ve buradan birey ve toplumsal davranış biçimlerini açıklamaya çalışmışlardır. Ataerkil aile yapısından modern toplum yapısına geçiş ile birlikte, kitle iletişimi toplum ve grupların âdeta yerini alarak, bireyin gelişim süreci içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Tek taraflı bir iletişim kaynağı olarak görülen kitle iletişim araçları, birey ve toplumlara yalnızca bilgi aktaran araçlar olmaktan çok, onları eğiten, nerede nasıl davranacaklarını, neyi nasıl algılayarak anlayacaklarını, hatta neyin iyi ya da kötü olduğuna, nelere bağlı olduğuna karar vereceklerini öğreten iletişim araçları hâline bürünmüştür (Demiray U, 2003).

Günümüzün insanları medyadan görüp, işitip, duydukları iyi hayat biçimleri, ekonomik, sosyal, politik imkanlar hakkında bilgi sahibi olmakta; kendi hayat şartlarını, başkalarına karşı olan tutumlarını bunlara göre ayarlamaya çalışmaktadır. Televizyon yayınları özellikle de reklamlar başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm insanları etkilemekte, görüş ve davranışlarını değiştirmektedir. Çünkü bütün kitle iletişim araçlarının ortak amacı, toplumda yaşayan insanların düşüncelerini etkileyerek ortak bir davranış biçimi kazandırmaktadır.

Kitle iletişim araçları, bireylerin toplum ile bütünleşmesinde, toplumun bir parçası olmalarında, toplumun kültürel değerlerini almalarında ve yeni değerler eklemelerinde inanç, tutum ve davranışlarındaki değişimlerde rol oynamaktadır. Bu etkileşimin düzeyi, bireylerin kitle iletişim araçları ile ilgili ön yargılarına, bu araçları ne sıklıkla kullandıklarına ve bu araçlar ile kendilerine ne tür mesajlar verildiğine bağlı olarak değişebilmektedir (Güz N, 1996).

Bireyin sosyalleşme sürecini en hızlı yaşadığı dönem olan gençlik çağı, aynı zamanda bedensel ve ruhsal değişimlerin en yüksek seviyede olduğu dönemdir. Bu dönemde maruz kalınan kitle iletişim araçlarının etkisi oldukça güçlüdür. Birey

sosyalleşme kendini gerçekleştirme sürecinde olmak istediği ideali büyük ölçüde kitle iletişim araçları televizyon özellikle de reklam ve tv dizileri sinema filmleriyle tanır ve belirler. Zaten kitle iletişim araçlarının hedefi de bir özenti unsuru yaratıp gençleri, geliştirmekte olan nesli kendisine bağlamak ve daha çekici hale getirmektir. İletişim araçlarının bu etkisi kontrol altında tutulmadığında oldukça olumsuz ve istenmeyen sonuçlar doğurabileceği gibi kontrollü ve denetimli bir etkileşimin olumlu ve istenen gelişmeleri sağlayabileceği de bilinmektedir.

2.2.7 Sosyalleşme ile Spor ilişkisi

Spor, günlük hayatın hemen hemen tüm yönlerini etkileyen, çok önemli ve yaygın bir kurumdur. Spor, toplumların sosyal hayatında itibarlı bir yere sahiptir. Sporun gücü, onun bir sosyalleştirme aracı olmasıyla ve insanları birleştirici rolünü yerine getirmesiyle ölçülür. Spor, sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet veren olağan üstü bir güce sahiptir (Yetim A, 2005).

Toplumların kendilerine özgü yapı ve nitelikleri yanında sosyo-ekonomik ve sosyo psikolojik şartları ve sosyal grupların ilişkileri, geleneksel ve modern toplumlarda farklılıklar gösterdiği bilinmektedir(Çelik E, 1996).

Sportif olay toplumda manevi bakımdan yalnızlığı da önlemektedir. Birey, sportif olaya katılmakla manevi yalnızlığının doğuşunu hazırlayan sakıncaları da giderebilir (Erkal M, 1996).

Spor, ferde sabırlı ve enerjik olmayı, sosyal grup ve toplum ile bütünleşmeyi sağlarken, fert ile toplum arası ilişkileri daha ahlaki kılmaktadır. Spor sayesinde insanlar aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar. Spor, insanın toplumda yalnızlığını ve tek başına sorumsuzca hareketini önlemede de bir unsurdur (Ramazanoğlu Fikret ve Ark, 2005).

Spor, sadece insanın kas gücünü geliştirerek güzel bir vücut yapısına sahip olmasını sağlayan bir araç veya yetenekli olduğu spor dalında başarının doruğuna ulaşması demek değildir. Spor, bunların yanında alçak gönüllü, yardımsever, arkadaş canlısı, doğayı seven sağlıklı ruh yapısına sahip kişi özelliğini de kazandırır. Bu

görünümle ülke ekonomisi ve insan gücüne dayalı iş verimi de o ölçüde artmış olabilecektir (Çelik E, 1996).

Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Spor, bireyi dar dünyasından kurtararak başka ortamlarda başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlarla diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönüyle sporun, yeni dostlukların kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylenebilir (Yetim A, 2000).

Spor insanlara bir kişisel ve sosyal kimlik hissi ve grup üyeliği duygusu vererek onları bir araya getirir spor bu işlevi birçok yolla başarabilir. Sporun popülerliği, sosyal sınıf, ırk, cinsiyet ve yaş ayrımı gözetmeyen bir olgu olması, sosyal rollerini daha kolay yerine getirmesini sağlamaktadır. İnanılmaz çekiciliği ve görüntüsüyle spor ayrıca, gerilim ve çatışmanın sınırını aşarak insanlar ve toplumlar arasında iletişimin kurulmasını sağlar. Spor bireyleri bir ailenin, komşuluğun, şehrin veya milletin takım üyeleri haline getirecek güce sahip bir araçtır. Spor ön yargıları ve tahakkümü yenmeye yardımcı olur ve bireylerin birbirlerine daha saygılı ve gerçekçi yaklaşımlarına katkı sağlar. Bazı araştırmacılar sporun, çoğu kez karşı koyma ve sosyal değişim için bir katalizör işlevi gördüğünü iddia etmişlerdir (Parks. 1998).

Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı, kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoğunlukla kolektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğundan sportif faaliyetler aracılığıyla, sporla ilgilenen bireyler değişik insan gruplarıyla sosyal ilişkiye girmektedir. Spor bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlarla diyalog içinde bulunmasını onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönüyle sporun yeni dostlukların kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylenebilir. Spor sadece spor yapanlar değil, izleyici kitleleri arasında da önemli bir sohbet ve muhabbet konusu oluşturmaktadır (Çaha Ö, 1999).

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde çocukların ve gençlerin sağlıklı, güçlü, sosyal ve bilinçli yetişmeleri, geleceğin güvenilir kuşaklarının oluşturulması için, spora çok önem

verilmiş ve her türlü spor yatırımları belirgin bir biçimde hayata geçirilmiştir (Erkal M, 1982).

Spor, teknolojik kolaylıklar nedeniyle ortaya çıkan monotonluğa bir alternatif, insan bedeninin sınırlarını zorlayan bir faaliyet ve “Kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır” (Biçer T, 1987).

Günümüzde sporun sosyal yaşam içerisindeki yeri ve önemi giderek artmış ve spor tercih edilen meslekler arasında yerini almıştır. Bu durum, sporun toplum yaşamındaki konumunun bilinmesini zorunlu kılmaktadır.

Spor insan sağlığının temelidir. Toplum açısından sayısız yararlar sağlayan spor faaliyetlerinin üzerinde önemle durulmalı, gerek spor plan ve programları, gerekse halk katkısının bu yöne özendirilmesine önem verilmelidir. Bütün okullarımızdaki mevcut spor tesislerine baktığımızda, gerek kapalı spor salonlarının gerekse açık spor alanlarının çok yetersiz kaldığını görürüz. Kaldı ki, mevsim şartlarından dolayı özellikle sonbahar ve kış aylarında açık spor alanlarından yeterince faydalanılmadığı da bilinen bir gerçektir (Çelik E, 1996).

Sportif ilişkiler, farklı toplumların insanlarını birbirine yaklaştırarak kaynaştıran ve böylece barışçı amaçlara hizmet eden faaliyetlerdir.

Günümüz toplumlarında spor yapmaya ve izlemeye duyulan ilginin artması çağdaş sosyal hayatın ayırt edici özelliklerindedir. Din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı olmadan tribünler ve televizyonların başında, dünyanın her tarafından milyonlarca insanı aynı anda toplayabilen bir olaydır. Öte yandan, köy ve şehir gençlerinin çalışma süreleri dışında fiziksel yorgunluklarını giderebilmek, boş zamanlarını değerlendirmek, kötü alışkanlıklara sapmalarını önlemek, köy içi ve çevre köylerle, şehirlerin arasında sosyal kaynaşmaları sağlamak için kullanılacak en uygun araçlardan biri de spordur. (Tezcan M, 1980).

Spor geniş ölçüde turizm sektörünü de destekleyen bir unsurdur. Uluslararası müsabakalar bireylerin birbirlerini ziyaret etme alışkanlığı, tarihi ve turistik yerlerin, sporcuların ziyaretleri aracılığı ile tanıtılıp geniş bir turist kitlesinin gelmesine olanak sağlayacaktır. Bu ise, kültürün çağdaşlaşmasının bir aracı olarak kullanılabilir (Erkal M, 1982).

Sporun kitlelere yayılması, bu amacın gerçekleşmesine yarayacak araçların en etkili olanıdır. Sporun geliştirilmesi sadece fiilen spor yapanlara değil, seyircileri içinde eğitici ve sağlık kurallarına uygun bir ortamda yaşamaya sevk edici olması sebebiyle, devletçe ele alınması için bir başka sebeptir (Fişek K, 1985).

3.GEREÇ VE YÖNTEMLER

3.1 Araştırma Yöntemi

Bu araştırma ilköğretim kurumlarında ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılan 6.7.ve 8. sınıf öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla düzenlenen deneysel bir çalışmadır. Araştırma ön test – son test - kontrol gruplu deneme modelinde şekillenmiştir. Bu modele göre araştırmanın bağımsız değişkeni, “Ders dışı egzersiz faaliyetleri” bağımlı değişkeni ise “ ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleridir.”

Grupların sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak "Sosyalleşme Durumu Tespiti Ölçeği “(SDTÖ) Sosyalleşme alanındaki maddeler kullanılmıştır. (SDTÖ) Paderborn Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Wolf-Dietrich Brettschneider tarafından geliştirilen ölçeğinin Türkçe uyarlaması ve geçerlik, güvenilirlik çalışması Kiremitçi tarafından 2007 yılında yapılmıştır.

SDTÖ 11 farklı faktörü ortaya çıkaran bir ölçektir. Bu faktörler Aile İçi Sosyalleşme (AİS), Okul İçersindeki Sosyalleşme Durumu (OİSD), Sınıf İçersinde Arkadaşlara Yönelik Sosyalleşme (SİAYS), Öğretmene Yönelik Sosyalleşme (ÖYS), Sınava Yönelik Heyecan ve Kaygı Durumu (SYHKD), Sportif Yetenek Durumunun Algılanması (SYDA), Kendine Güven ve Yaşama Sevinci (KGYS), Suç İçeren Davranış Durumu (SİDD), Psikolojik ve fiziksel şiddet (PFŞ), Psikomatik Şikayetler (PŞ), Depresyon (D) durumlarını belirlemeye yöneliktir.

3.2 Evren ve Örneklem:

Araştırma evreni; Manisa Merkezde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ilköğretim okulunun (ilköğretim 2.kademe) 6.7. ve 8. sınıf toplam 157 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemi ise, bu okuldaki 157 öğrenciye uygulanan SDTÖ den alınan puanlara göre sosyalleşmesi en düşük ilk 60 kişi oluşturmaktadır.

Testin uygulaması sonunda SDTÖ den alınan puanlarına göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak ve en az sosyalleşme puanlarına sahip ilk altmış kişi arasından rastlantısal olarak 30 öğrenci uygulama grubu ve 30 öğrenci kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya katılan hiçbir öğrencinin özel eğitime muhtaç olmadığı ve kaynaştırma eğitime tabi olan öğrenci olmadığı tespit edilmiştir.

Uygulama ve kontrol gruplarını belirlemek için uygulanan SDTÖ her iki grup için ön test olarak kabul edilmiştir. Uygulama grubuna haftada 3 günü 2’şer saat ders dışı egzersiz faaliyetleri uygulanmıştır. Uygulamanın yapılacağı günler pazartesi, çarşamba ve cuma günleri olarak belirlenmiştir.

Ders dışı egzersiz faaliyetlerinde içerik olarak basketbol branşı ele alınmıştır. Basketbol branşının seçilmesindeki amaç öğrencilerin bu yönde istekli olmaları kız ve erkeklerin birlikte bu dalda uyumlu olmaları okulun fiziki şartları açısından havaların olumsuz olduğu günlerde bu çalışmanın yapılabileceği kapalı alanın olmasıdır.

Yapılan 8 haftalık programda 1. ve 2. haftalarda basketbolda temel beceriler edinme ve oyun kuralları bilgisi eğitimi verilmiştir. 3. ve 4. haftalarda değişik varyasyonlar ve birleştirme hareketleri uygulanmıştır. 5.ve 6. haftalarda öğrenilen kuralların ve bilgilerin maç içerisinde uygulaması yapılmıştır. 7. ve 8. haftalarda maçlara izleyici olarak katılma ve yapılan maçlarda değerlendirme çalışması uygulanmıştır.

Yapılan çalışmaların sonunda tutum davranışları ölçülmesi için gerekli olan 5 hafta süre sonunda sosyalleşme durum tespiti ölçeği uygulama ve kontrol grubuna son test olarak uygulanmıştır.

3.3 Kullanılan Veri Toplama Aracı:

Öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak; " Sosyalleşme Durum Tespiti Ölçeği (SDTÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek 10 adet kişisel bilgi ve 11 faktörden oluşan değerlendirmeye yönelik bilgilerin alınabilmesi için hazırlanan 62 adet madde, toplamda 72 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten elde edilecek puanlar en az $(62 \times 1) = 62$, en çok $(62 \times 4) = 248$ puandır. Sorular 4'lü Likert ölçeği şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin alt maddeleri ve soru sayıları; Aile İçi Sosyalleşme 5 soru, Okul İçerisindeki Sosyalleşme 6 soru, Sınıf İçerisinde Arkadaşlara Yönelik Sosyalleşme 5 soru, Öğretmene Yönelik Sosyalleşme 5 soru, Sınava Yönelik Heyecan ve Kaygı Durumu 6 soru, Sportif Yetenek Durumunun Algılanması 5 soru, Kendine Güven ve Yaşama Sevinci 8 soru, Suç İçeren davranış Durumu 5 soru, Psikolojik ve fiziksel şiddet 6 soru, Psikomatik Şikayetler 6 soru, Depresyon 5 soru durumlarını belirlemeye yöneliktir. Grupların ön test ve son test puanları karşılaştırılarak, uygulama ve kontrol gruplarının sosyalleşme düzeylerindeki anlamlı farkın olup olmadığı incelenmiştir.

3.4 SDTÖ Geçerlik ve Güvenirliliği

Ölçeğin geçerlik çalışması Kiremitçi (2007) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin orijinal Almanca versiyonu üç kişinin bulunduğu Almanca Öğretmenlerinden oluşan bir hakem kurulu tarafından, Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonu Almanca bilgisi olan Eğitim Bilimleri uzmanları tarafından, cümle yapısı ve çocuklar tarafından anlaşılabilirlik konularında kontrole tabi tutulmuştur. Orijinal metinden çevrilen form 662 kişiye uygulanmış ve faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi sonucunda sapma gösteren 2 madde formdan çıkarılmış ve son hali 62 maddelik form yeniden 1050 kişiye uygulanarak tekrar faktör analizi yapılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek, 7 adet kişisel bilgi ve 11 farklı durum tespitini değerlendirilmesiyle ilgili olan 62 madde olmak üzere 69 maddeden oluşmaktadır(Kiremitçi O. 2007).

Güvenirlilik çalışmasında ise ilk olarak toplam ölçek güvenirlilik kat sayıları tespit edilmiş, sonrasında analiz sonucu oluşan faktörlerin ayrı ayrı güvenirlilik katsayıları incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ölçeğin toplam güvenirlilik katsayısı (Cronbach Alpha) 0,702 olarak hesaplanmıştır(Kiremitçi O. 2007).

Bu çalışmada da güvenirlilik kat sayısı 0,730 olarak hesaplanmıştır.

3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 16.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, t testi ve ANOVA analizleri kullanılmıştır. Anova analizleri sonucunda anlamlı farklılık bulunduğu, farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için LSD testi yapılmıştır. uygulanan anketlerden elde edilen verilerin analizlerin parametrik mi yoksa non-parametrik mi olması gerektiğine karar vermek amacıyla varyansların normal dağılıma uygunluğunu ölçmek için Shapiro-Wilk testi ve varyansların homojenliğini tespit etmek için Levene testi uygulanmıştır. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyleri $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir.

3.6 Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada ispatlanmaya çalışılacak hipotezler aşağıdaki gibidir:

Hipotez 1. Uygulama grubunun ön-testteki sosyalleşme düzeyleri ile uygulama grubunun son-testteki sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 2. Kontrol grubunun ön-test ve son-test farklılıklarının sosyalleşme düzeyleri ile uygulama grubunun ön-test ve son-testteki farklılıklarının sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 3. Cinsiyete göre öğrencilerinin sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 4. Okudukları sınıflara göre öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 5. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 6. Öğrencilerin annelerin eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 7. Öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirme durumlarına göre sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

Hipotez 8. Öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre sosyalleşme düzeyleri arasında fark vardır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde anket aracılığıyla çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile belirlenen uygulama ve kontrol grubundaki öğrencilere SDTÖ ile yapılan ön-test ve son-test anketlerinin karşılaştırması ve uygulama grubu öğrencilerin ön-test ve son-test farklılıklarının karşılaştırılması yer almaktadır

Tablo:1 Çalışma grubu yaş dağılım tablosu

Gruplar	N	Minimum	Maximum	\bar{X}	s.s.
Kontrol grubu	30	11	15	12,90	0,922
Uygulama grubu	30	12	15	13,03	0,889

Tablo 1 incelendiğinde kontrol grubu öğrencilerin yaşlarının 11-15 arasında değiştiği yaş ortalamasının 12.90 olduğu ve standart sapmasının 0,922 olduğu, uygulama grubu öğrencilerin yaşlarının 12-15 arasında değiştiği yaş ortalamasının 13,03 olduğu standart sapmasının 0,889 olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Çalışma grubu cinsiyet dağılım tablosu

Gruplar	Cinsiyet	N	%
Kontrol grubu	Kız	13	43,3
	Erkek	17	56,7
	Toplam	30	100
Uygulama grubu	Kız	12	40,0
	Erkek	18	60,0
	Toplam	30	100

Tablo 2’de çalışmaya katılan kontrol grubunun % 43,3 ünün kız öğrencilerden oluştuğu; % 56,7 sinin erkek öğrencilerden oluştuğu, uygulama grubunun % 40,0 mın kız öğrencilerden oluştuğu; % 60,0 mın erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Analiz Yönteminin Belirlenmesi

Oluşturulan kontrol ve uygulama gruplarına yönelik analizlerin parametrik mi yoksa non-parametrik mi olması gerektiğine karar vermek amacıyla varyansların normal dağılıma uygunluğunu ölçmek için Shapiro-Wilk testi ve varyansların homojenliğini tespit etmek için Levene testi uygulanmıştır. Tablo 3’de bu analizlerin sonuçları sunulmuştur.

Tablo 3: Kontrol ve deney gruplarının dağılımları ve homojenliği

Gruplar	Tanımlayıcı değerler			Shapiro-Wilk		Levene testi	
	N	\bar{X}	s.s.	Λ	p	F	p
Kontrol grubu ön test	30	199,7	14,16	0,960	0,307	1,454	0,231
Kontrol grubu son test	30	199,1	11,44	0,980	0,812		
Uygulama grubu ön test	30	194,3	16,63	0,982	0,869		
Uygulama grubu son test	30	197,9	13,02	0,976	0,703		

*($p>0.05$)

Tablo 3’da görüldüğü gibi varyansların normal dağılıma uygunluğunu ölçmek için Shapiro-Wilk testi uygulanmış ve bütün verilerin normal dağılıma uygunluk gösterdiği bulunmuştur($p>0.05$). Varyansların homojenliğini tespit etmek için

uygulanen Levene testi sonucunda da varyansların homojen olduğu bulunmuş ($p>0.05$) ve elde edilen bu sonuçlara dayanarak, yapılacak analizlerde parametrik test analizlerinin uygulanmasına ve uygulama grubunun sosyalleşme düzeylerinin demografik değişkenlere göre ön-test ve son-test sonuçlarına göre karşılaştırmada parametrik olmayan analiz yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir.

Kontrol Ve Uygulama Grupları Arasındaki Analizler

Tablo 4: Ön-test verilerine göre kontrol ve uygulama gruplarının sosyalleşme puanları

Gruplar	N	\bar{X}	s.s.	t	p
Kontrol Gr ön-test	30	199,7	14,16	1,362	0,178
Uygulama Gr ön-test	30	194,3	16,63		

($p>0.05$)

Tablo 4 de görüldüğü gibi uygulama öncesi kontrol ve uygulama grupları arasında sosyalleşme düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Uygulama öncesi kontrol ve uygulama gruplarının arasında sosyalleşme düzeylerinin benzer olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5: Kontrol grubu ön-test ve son- testlerine göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	s.s.	t	p
Kontrol Gr ön-test	30	199,7	14,16	0,752	0,458
Kontrol Gr son-test	30	199,1	11,44		

$p>0,05$

Tablo 5’de görüldüğü gibi kontrol grubu ön-test ile kontrol grubu son-test sonuçlarının sosyalleşme düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 6: Uygulama grubu ön-test ve son- testlerine göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	s.s.	t	p
Uygulama Gr ön-test	30	194,3	16,63	3,329	0,002
Uygulama Gr son-test	30	197,9	13,02		

P<0,05

Tablo 6 incelendiğinde uygulama grubu ön-test ve uygulama grubu son test verilerine göre sosyalleşme düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Hipotez 1 kabul edilmiştir.

Tablo 7: Kontrol grubu ön-test ve son-test farklılıkları ile uygulama grubu ön-test ve son-test farklılıklarına göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	s.s.	t	p
Kontrol Gr ön-test ve son-test farklılıkları	30	0,63	4,61	3,089	0,03*
Uygulama Gr ön-test ve son-test farklılıkları	“30	3,60	5,92		

P*<0,05

Tablo 7 incelendiğinde kontrol grubu ön-test ve son-test farklılıkları ile uygulama grubu ön-test ve son-test farklılıkları arasındaki verilerine göre sosyalleşme düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Buna göre uygulama grubunun ön ve son testleri arasındaki farklılıklar, kontrol grubunun ön ve son testleri arasındaki farklılıklardan daha yüksektir. Yapılan ders dışı egzersiz faaliyetlerinin, uygulama grubunda etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Hipotez 2 kabul edilmiştir.

Tablo 8: Uygulama grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	s.s.	Z	p
Kız ön-test	12	189,2	16,17	1,992	0,046*
Kız son-test	12	193,5	11,44		
Erkek ön-test	18	197,6	16,51	2,139	0,032*
Erkek son-test	18	200,7	13,51		

P* < 0,05

Tablo 8 de uygulama grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Hipotez 3 kabul edilmiştir.

Tablo 9: Uygulama grubundaki öğrencilerin sınıflarına göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Sınıf	N	\bar{X}	s.s.	Z	p
6.sınıf ön-test	9	191,3	25,12	1,266	0,205
6.sınıf son-test	9	195,4	20,16		
7.sınıf ön-test	13	195,3	11,28	1,746	0,081
7.sınıf son-test	13	197,7	8,88		
8.sınıf ön-test	8	195,8	13,79	1,690	0,091
8.sınıf son-test	8	200,8	9,18		

(p > 0.05)

Tablo 9 de uygulama grubundaki öğrencilerin sınıfları açısından ön-test ve son-test farklılıklarına göre sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı görülmektedir. Hipotez 4 reddedilmiştir.

Tablo 10: Uygulama grubundaki öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Baba Eğitim düz.	N	\bar{X}	s.s.	Z	p
Baba ilkokul ön-test	15	193,7	15,35	1,927	0,054
Baba ilkokul son-test	15	197,0	11,45		
Baba ortaokul ön-test	5	192,0	25,46	1,084	0,279
Baba ortaokul son-test	5	195,6	22,30		
Baba lise ön-test	10	196,3	15,12	1,823	0,068
Baba lise son-test	10	200,4	10,47		

($p > 0.05$)

Tablo 10 da uygulama grubundaki öğrencilerin babalarının eğitim durumları açısından ön-test ve son-test farklılıklarına göre sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı görülmektedir. Hipotez 5 reddedilmiştir.

Tablo 11: Uygulama grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Anne Eğitim düz.	N	\bar{X}	s.s.	Z	p
Anne ilkokul ve altı ön-test	15	191,2	12,45	2,665	0,180
Anne ilkokul ve altı son-test	15	196,6	7,660		
Anne ortaokul ve üstü ön-test	15	197,3	19,95	1,340	0,008*
Anne ortaokul ve üstü son-test	15	199,2	16,99		

($p^* < 0.05$)

Tablo 11 de uygulama grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre annenin eğitim düzeyi ortaokul ve üzeri olan öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasındaki sosyalleşme düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu durum annenin eğitim düzeyi ortaokul ve üzerinde olan öğrencilerin sosyalleşme düzeyi üzerinde ders dışı egzersiz faaliyetlerinin etkili olduğunu göstermektedir. Hipotez 6 kabul edilmiştir.

Tablo 12: Uygulama grubundaki öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirme durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Serbest zaman değerlendirme etkinliği	N	\bar{X}	s.s.	Z	p
Spor yapma ön-test	8	191,7	11,38	1,997	0,046*
Spor yapma son-test	8	198,0	7,615		
Kitap okuma ön-test	9	201,0	15,54	0,775	0,438
Kitap okuma son-test	9	202,3	13,51		
Ark. tv ve internet ön-test	13	191,2	19,59	2,140	0,032*
Ark. tv ve internet son-test	13	195,3	15,51		

P* < 0.05

Tablo 12 de uygulama grubundaki öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirme durumlarına göre spor yaparak ve arkadaşlarıyla/tv/internette zaman geçiren öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasındaki sosyalleşme düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Hipotez 7 kabul edilmiştir.

Tablo 13: Uygulama grubundaki öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre sosyalleşme düzeyinin analiz sonuçları

Gelir durumu	N	\bar{X}	s.s.	Z	p
750 TL ve altı ön-test	14	190,0	15,88	2,184	0,029*
750 TL ve altı son-test	14	193,2	13,52		
751 TL 900 TL ön-test	8	198,2	12,29	0,983	0,326
751 TL 900 TL son-test	8	201,2	7,30		
901 TL ve üstü ön-test	8	197,8	21,36	1,682	0,093
901 TL ve üstü son-test	8	202,7	15,02		

P* < 0,05

Tablo 13 de uygulama grubundaki öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre 750 TL ve altında geliri olan ailelerin çocuklarının uygulama öncesi ve sonrasındaki sosyalleşme düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu

durum ailesinin gelir düzeyi 750 TL ve altında olan öğrencilerin sosyalleşme düzeyi üzerinde ders dışı egzersiz faaliyetlerinin etkili olduğunu göstermektedir. Hipotez 8 kabul edilmiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada ders dışı egzersiz faaliyetlerinin öğrencilerin sosyalleşme düzeylerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular kurulan hipotezleri destekleyip desteklememe açısından değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulguların yorumlanmasında bulgulardaki tablo sırası ve çözülmeye çalışılan problem cümleleri bir diziliş oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Çalışmaya konu olan uygulama grubunun ön-test ve son-testleri arasında belirli konularda anlamlı farklar elde edilirken bazı hipotezlerde ise anlamlı fark olmadığı gözlenmiştir. Bu açıdan çalışmaya katılan öğrencilerin birbirine yakın bulunan değerleri araştırma sonuçlarının güvenilirliğini, geçerliliğini arttırmaktadır. Ayrıca yaşanan coğrafi, sosyal ve kültürel ortam açısından birbirine benzer bir örneklemden veri toplanması sonucu elde edilen nicel ve nitel verilerin kullanılan iki farklı yöntem uygulamasının sonuçlarını daha da güçlendirebileceği söylenebilir. Deneklerden kendileri ile ve aileleri ile ilgili toplanan bu verilerin araştırmacı tarafından özümsemesi deneklerin daha iyi tanınmalarına, öğrenme ortamlarında daha etkili iletişim ve etkileşim kurabilme yetisini artırabileceği düşünülebilir. Bu durumun da araştırmanın hipotezlerini verilerinin analiz ve sentezinde netlik sağlanmasını güçlendirebileceği söylenebilir.

Tablo 1 incelendiğinde; kontrol grubu öğrencilerin yaşlarının 11-15 arasında değiştiği yaş ortalamasının 12.90 olduğu ve standart sapmasının 0,922 olduğu, uygulama grubu öğrencilerin yaşlarının 12-15 arasında değiştiği yaş ortalamasının 13,03 olduğu standart sapmasının 0,889 olduğu gözlenmektedir. Çalışma grubunu oluşturan deneklerin ilköğretim çağında olmaları, henüz sosyalleşmelerinin devam etmesi ve farklı uyaranlarla karşılaştıklarında sosyalleşme düzeylerindeki değişimlerinin daha kolay incelenmesi açısından bu yaş grubunun seçilmesinde önem teşkil etmektedir. Sosyalleşme kavramının çok boyutlu olarak incelendiği bu çalışma sonucu elde edilen

bulguların; ilköğretim çağındaki öğrencilerin eğitim yaşantılarına önemli katkılar sağlanması beklenmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan kontrol grubunun % 43,3 ünün kız öğrencilerden oluştuğu; % 56,7 sinin erkek öğrencilerden oluştuğu, uygulama grubunun % 40,0 ının kız öğrencilerden oluştuğu; % 60,0 ının erkek öğrencilerden oluştuğu gözlenmektedir. Bu açıdan çalışma grubunun cinsiyet açısından homojen özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4'de uygulama öncesi kontrol ve uygulama grupları arasında sosyalleşme düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. ($p>0.05$) Uygulama öncesi kontrol ve uygulama gruplarının sosyalleşme puanlarında anlamlı fark olmaması çalışmanın sonucu açısından yapılan etkinliğin faydasını belirtmesinde önem teşkil etmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde kontrol grubu ön-test ile kontrol grubu son-test sonuçlarının sosyalleşme düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin sosyalleşme düzeyinde artış olduğu fakat bunun anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde uygulama grubu ön-test ve uygulama grubu son test verilerine göre sosyalleşme düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Ders dışı egzersiz faaliyetlerinin sonucu olarak öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinde etkisi olduğu vurgulanmaktadır. Düzenli olarak yapılan sporun ve ders dışı egzersiz faaliyetlerinin çocukların sosyalleşmelerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Çamlıyer ve arkadaşlarının yetiştirme yurdu ergenlerinde sportif aktivitelerin psiko-sosyal uyum düzeylerine etkileri araştırılmış ve sonuç olarak sportif etkinliklerin ergenlerde belirli bir davranış değişikliği meydana getirdiği gösterilmiştir (Çamlıyer H. ve ark., 1996).

Zorba ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada; 9-12 yas grubu çocuklarda sporda ve okulda başarılı olma oldukça önemlidir. Fiziksel ve sosyal kabul bu yaş grubunun öz saygısını önemli ölçüde etkilemektedir (Zorba E. ve ark.,1997).

Spor yapanlar ile spor yapmayanların kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi ele alan bir araştırmada, O.Neumann, genç performans sporcuları ile sporcu olmayanları

karşılaştığında spor yapanların yapmayanlara göre daha çalışkan, daha canlı, ilişki kurmaya sürekli hazır, sebatlı, zor koşullarda ortama uymalarının daha iyi olduğunu belirlemiştir. Tiryaki ve Ark. (1991) tarafından yapılan bir araştırmada da spor yapanların yapmayanlara göre daha dışa dönük ve duygusal olarak dengeli oldukları belirlenmiştir (Tiryaki Ş., 2000).

Ergun'a göre, spor fiziksel ve ruhsal yapıya sağladığı destek yanında disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak çocuğa sosyal rolünü de kazandırır (Ergun, N.,2003).

Şenerler'e göre, uzun süre spor yapan bireylerin; çok neşeli, sosyal durumlarda, liderlik eğiliminde olan, daha az bastırılmış ve engellenmiş, aşağılık duygusuna daha az eğimli, daha az sinirli, daha aktif oldukları sonucuna ulaşmıştır (Şenerler Ş. 1993).

Şenduran'nın 2006 yılındaki doktora tezinde, sporcuların sosyal uyum değerleri incelenmiş ve sporcu öğrencilerin sosyal yönden uyumlu kişiliğe sahip oldukları ifade edilmiştir (Şenduran F., 2006).

Küçük ve Koç'un yapmış olduğu Psiko-Sosyal Gelişim Süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi adlı çalışmalarında, insanlar spor sayesinde birçok farklı ortamda, farklı düşünceden ve farklı kültürden insanlarla bir araya gelerek etkileşimde bulunabilmektedir. Bu bakımdan gerek insanların sosyalleşmesinde gerekse kendini ifade edebilmesinde kullanabilecekleri en kolay yollardan biriside spordur (Küçük V, Koç H. 2003). Bu bulgu bizim yapmış olduğumuz çalışma ile paralellik göstermektedir.

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir. Sebatlı ve enerjik olmayı sağlaması, sosyal gruba ve topluma mensubiyet gücünü kazandırmakla, birey ile toplum ilişkilerini daha ahenkli kılmaktadır (Erkal M.1992).

Üniversite öğrencileri üzerine Yaman ve arkadaşlarının (2003) yapmış olduğu çalışmada, Özding'in (2005) yapmış olduğu çalışmada, Şahan'ın (2005) yapmış olduğu çalışmada ve Yılmaz'ın (2006) yapmış olduğu çalışmada ise sporun sosyalleşme açısından etkili olduğu görülmektedir. Sporun sosyalleşme yönünde etkileri ile ilgili literatür değerlendirmelerinin pozitif olması hipotezimizi destekler niteliktedir.

Bu araştırmadan da anlaşıldığı üzere ders dışı egzersiz faaliyetlerinin bu yaş grubunun sosyal gelişimi açısından önemi büyüktür. Ders dışı egzersiz faaliyetleri ve sporun insan ruh ve beden sağlığına olan olumlu katkıları bilinmektedir. Sosyalleşme, kendine güven, başarılı olma, iyi ilişkiler kurma, sporun amaçlarındandır. alınan sonuçlar neticesinde ders dışı egzersiz faaliyetleri öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini arttırmıştır. 1 numaralı hipotezi desteklemektedir.

Tablo 7'de kontrol grubu n-test ve son-test arasındaki farklılıkları ile uygulama grubu n-test ve son-testleri arasındaki farklılıklarına göre sosyalleşme düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu veriler 2 numaralı hipotezi desteklemektedir. Buna göre uygulama grubunun n ve son testleri arasındaki farklılıklar, kontrol grubunun n ve son testleri arasındaki farklılıklardan daha yüksektir. Yapılan ders dışı egzersiz faaliyetlerinin, uygulama grubunda, etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi uygulama grubu ğrencilerinin cinsiyetlerine göre n-test ve son-test farklılıkları açısından erkeklerde ve kızlarda sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan farklılık olduğu görülmektedir. Bu durum 3 numaralı hipotezi desteklemektedir. Düzenli yapılan ders dışı egzersiz çalışmaları öğrencilere grupla etkileşimi, birçok sosyal değerin oluşmasına ve sürekli hale gelmesinde yardımcı etken olurken çok çalışmayı, fedakarlığı, hakkaniyeti, sadakati, sorumluluğu, güvenirliği, hoşgörüyü, ve kendini disiplin altına almayı gibi davranışları öğretmektedir. Bu durum erkek ve kız öğrencilerin sosyalleşme düzeyi üzerinde ders dışı egzersiz faaliyetlerinin etkili olduğunu göstermektedir. Yapılan alışmalarda Theberge (2000) ile Abraham (1998) yapmış oldukları çalışmalarda bayanların spor yoluyla sosyalleşmelerinde erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğu. zdi (2005)'te yapmış olduğu çalışmada ise spor vesilesiyle, Türk erkeğinin sosyalleşme sürecinin bayanlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu çalışmada da iki cinsiyette de anlamlı farklılık vardır. Ama erkeklerin anlamlılık değerı 0,032 iken kızların anlamlılık değerı 0,064 dr. Erkeklerin anlamlılık değerı azda olsa yüksektir. Bu açıdan zdi'in çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Tunçalp' in 2011 yılındaki yüksek lisans tezinde

orta öğretim öğrencilerinin sosyalleşmelerinde beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin bayan ve erkeklerde fark olmadığını ortaya koymuştur.

Tablo 9'da görüldüğü gibi uygulama grubu öğrencilerinin okuldaki sınıflarına göre sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durum 4 numaralı hipotezi desteklememektedir. Uygulama grubundaki öğrencilerin sınıfları açısından sosyalleşme düzeylerinde gelişme ve değişme olduğu gözlenmektedir. Bu durum ders dışı egzersiz faaliyetlerinin öğrencilerin sınıfları açısından sosyalleşme düzeylerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Fakat bu istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır.

Korucu'nun 2010 yılındaki doktora tezinde Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri adlı çalışmasında sosyalleşme açısından sınıflar arasındaki fark analiz edilmiş ve sonuç olarak ortaöğretimde birinci sınıf olan öğrenciler ile üst sınıfta okuyan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri arasında fark olmadığını ortaya koymuştur (Korucu A.G., 2010).

Tablo 10'da görüldüğü gibi uygulama grubu öğrencilerinin babalarının eğitim durumu açısından sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durum 5 numaralı hipotezi desteklememektedir. Babası ilkökul ve lise mezunu olan öğrencilerinin sosyalleşme düzeylerinde belirgin bir artış gözlenmekte ise de istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılan öğrencilerin ailelerini de bu çalışmalarda bilgilendirilmesi ve onlarında çocuklarına destek vermesi çocukların sosyalleşmesinin daha çok artırılacağı düşünülmektedir. Sürücü'ye göre her anne baba, çocuğunu mutlu, başarılı, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen, sorumluluklarını bilen, vicdan ve ahlak sahibi, bir birey olarak yetiştirmek ister. Ancak hangi sosyo-kültürel düzeyden gelirse gelsin anne babalar bu konuda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını, bunu nasıl başaracaklarını bilmediklerini belirtmektedirler (Sürücü Ö. 2003).

Tablo 11 incelendiğinde uygulama grubu öğrencilerinin annelerin eğitim durumuna göre sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında 6 numaralı hipotez kabul edildiği söylenebilir. Annesinin eğitim düzeyi ortaokul ve üzerinde olan öğrencilerin sosyalleşme düzeyi üzerinde ders dışı egzersiz faaliyetlerinin etkili olduğunu göstermektedir. Bilinçli

ailelerin çocuklarına okulda ve hayatta başarılı ve mutlu olmaları için çaba sarf ettikleri neye ihtiyaç duyduklarının farkında olmaları ve çocuklarına nasıl yardım edeceklerinin bilincinde olmaları öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinde farklılık olmasının göstergesi olabilir. Bu durum öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yüksek olanlar çocuklarının ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılmalarını desteklediğini göstermektedir.

Anne babalar ve özellikle anne, sporun faydalarını ve çocuğa etkilerini bilse, tüm imkanlarını zorlayarak çocuğuna spor yaptırır. Anne ve babaya spor yapan çocuğun bedenlen, ruhen ve sosyal yönden neler kazanacağı öğretilmelidir. Sağlıklı nesiller yetiştirmek, iyi bir eğitimden geçer iyi bir eğitim içinde ailenin rolü unutulmamalıdır (Yetim A. 2005).

Tablo 12'de görüldüğü gibi uygulama grubu öğrencilerinin serbest zamanlarını değerlendirme açısından sosyalleşme düzeylerin de istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu veriler 7 numaralı hipotezi desteklemektedir. Serbest zamanlarını spor yaparak ve arkadaşlarıyla tv ve internette değerlendiren öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasındaki sosyalleşme düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Özdiç'in (2005) yapmış olduğu çalışmada, Şahan'ın (2005) yapmış olduğu çalışmada ve Yılmaz'ın (2006) yapmış olduğu çalışmada ise sporun sosyalleşme açısından etkili olduğu görülmektedir.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının sosyalleşmeye katkısı olduğu zaten bilinmektedir. Günümüzde insanlar televizyondan gördükleri ve radyodan işittikleri ile iyi bir yaşam biçimi ve toplumun politikası hakkında bilgi sahibi olmakta, başkalarına olan tutumlarını bunlara göre ayarlamaktadırlar (Aziz A, 1982).

Özellikle Amerika'da yapılan çalışmalarda öğrencilerin haftada 50 saat yani okuldan fazla televizyon karşısında zaman geçirdikleri saptanmıştır (Ökmen A.Ş. 2003). Bu da öğrencilerin sosyalleşmesini olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. İnternette zaman geçiren öğrencilerin en önemli özelliklerinden biride katılımcıların, kendi seçtikleri insanlarla ve gruplarla sosyalleşme fırsatını elde etmeleridir. Sanal ortamlar, sosyal gerçekliliğin koşullarına alternatif yeni sosyalleşme alanları oluşturmaktadır (Subaşı N., 2001). İnternet ortamlarında bir araya gelenler, tesadüflerin ya da zorunlu karşılaşmaların sonucu olarak değil ilgi alanları nedeniyle ve seçim yaparak sosyalleşmeyi gerçekleştirmektedirler. Ancak burada kullanıcıların dünyası daralmakta

“gerçeklik algısı” değişmektedir (Aksoy A, 1996). Chat ortamları ise düşüncelerin çarpıştığı deneyimlerin paylaşıldığı önerilerin geliştirildiği bir yerdir. Ayrıca chat ortamında normal hayatta dile getiremediği sözleri ve davranışları bu ortamlarda çok rahat dile getirebilmektedir.

Çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan ve aynı yaştaki kimselerin meydana getirdikleri bu çevre arkadaş çevresidir. Bu çeşit arkadaşlık grupları, insanın sosyal görüş ufkunu genişletir ve böylece insanlar çok yönlü bir şahsiyet kazanır. Arkadaşlık grubu vasıtasıyla yeni duyguları öğrenmek, yeni davranışlar ve bilgiler kazanmak imkânına sahip olunur (Dodurgalı A., 2000).

Arkadaş grupları çocukların sosyal tavırlarını etkiler. Bu sosyal tavırlar, çocukların genellikle diğer bireylere ve sosyal yaşama karşı tüm tavırlarını içerir. Bir dereceye kadar ailede kazanılan sosyal tavırlar, çocuğun arkadaş grubuyla olan deneyimleri sonucu değişebilir (Yavuzer, 2000).

Ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinde artış olduğu ve serbest zamanlarında spor yapmaları ve arkadaşlarıyla birlikte olmaları tv/internette zaman geçirmeleri sosyalleşmelerine dertsek olduğunu göstermektedir.

Tablo 13'de Gelir düzeyleri 750 TL ve altında olan uygulama grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrasındaki sosyalleşme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu veriler 8 numaralı hipotezin desteklendiğini göstermektedir. Gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarında gelirin düşüklüğü onlara baskı unsuru oluşturabilir. Ders dışı egzersiz faaliyetlerinin bu baskıyı kısmen de olsa ortadan kaldırdığı söylenebilir.

Çocuklara şahsiyet kazandırmak, manevi duygu ve düşüncelerle onları donatmak ve onları topluma en iyi şekilde hazırlamak ailenin görevlerindedir (Nirun N. 1986). Maddi yetersizliğin çocukların eğitiminde ve sosyalleşmesinde problem oluşturacağı için bu tür öğrencilere ders dışı egzersiz faaliyetlere katılımı artırmak onların sosyalleşme düzeylerini daha da artıracaktır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğrencilerin sosyalleşme sürecinde ders dışı egzersiz faaliyetlerinin rolü ve önemi ile ilgili yeterli çalışmaların yapılmadığı daha çok sosyalleşme ve spor çalışmalarına yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılan çalışmalarda elde edilen değerler ile bu çalışmada elde edilen değerler bazı çalışmalarda

paralellik gösterirken bazı çalışmalarla çelişmektedir. Bu durumun fizyolojik, psikolojik, sosyal çevre ve çalışmanın yapıldığı zaman farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sonuçlara ve yapılan tüm araştırmalara göre ders dışı egzersiz faaliyetlerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyalleşmesine büyük ölçüde etken olduğu görülmektedir. Bundan dolayı öğrencilerin sosyalleşme sürecinde ders dışı egzersiz faaliyetlerine gereken önem verilmelidir.

6. ÖNERİLER

Araştırmada ulaşılan bulgular ve bulguların oluşturduğu sonuçlar göz önüne alınarak şu öneriler geliştirilmiştir.

1. Temeline bireyi alan ve birey çevresinde geliştirilen eğitim sistemlerinde özellikle öğrenme çağındaki bulunan öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçlerinde sosyalleşme kavramı çok boyutlu olarak ele alınmalı ve yapılan eğitim etkinliklerinin aynı zamanda bireyin sosyalleşme sürecine olumlu katkılar sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu bağlamda geliştirilen öğretim programları bu gerçeği göz önünde bulundurularak yapılandırılmalıdır.
2. Öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini tespit etme de ve yönlendirmede eğitim programının yanında şüphesiz ki eğitimcilerinde rolü büyüktür. Eğitim ve öğretim programlarının uygulayıcısı ve yönetici olan eğitimcilerin öğrencilerin sosyal yaşantılarını ve sosyalleşme süreçlerini geliştiren etkinliklerden faydalanmaları ve bu süreci etkili şekilde kullanmaları ve eğitimcilerin düzenli olarak hizmet içi eğitim seminerlerine katılmaları gerekmektedir.
3. Yapılan çalışmada öğrenme çağındaki bireylerin sosyal yaşantılarının geliştirilmesi sürecinde ailenin eğitim durumunun ve sosyo ekonomik verilerin de oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda eğitim düzeyi düşük ve gelir düzeyi düşük ailelerin de eğitilmesi ve sosyalleşme düzeylerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için gerek yerel gerek merkezi seminer, konferans ve eğitim faaliyetleriyle özellikle aileleri ile birlikte öğrencilerin sosyal yaşantılarını geliştirici faaliyetler düzenlenmeli ve bireylerin yaşamlarındaki sosyalleşme düzeylerinin artırılması hedeflenmelidir.

4. Çalışmamızın sonucunda öğrenim çağındaki bireylerin sosyal, ruhsal ve bedensel sağlığı için oldukça önemli olan beden eğitimi dersinin yanı sıra ders dışı egzersiz faaliyetlerinin de öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini artırıcı etkisi olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda öğrencilere beden eğitimi dersi dışında farklı branşlarda ders dışı egzersiz faaliyetlerine katılabilecekleri ortamlar sunulmalıdır. Ayrıca bu konuda uzman eğitimciler yetiştirilerek okullarda kaliteli ve öğrencinin gelişim sürecine uygun ders dışı egzersiz faaliyetleri sunulması sağlanmalıdır.
5. Ders dışı egzersiz faaliyetlerinin öğrencilerin sosyalleşmelerine önemli ölçüde katkısı olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple okullarda ders dışı egzersiz faaliyetlerine ağırlık verilmeli, ders dışı eğitim çalışmalarını yürüten öğretmenlere uygulanan toplam ders saati sayısının %5 sınırı kaldırılmalıdır.
6. Çalışmada incelenen sosyalleşme olgusu diğer bilimsel araştırmalarda da ayrıntılı bir şekilde incelenmeli ve sonuçları bilim dünyası ile paylaşılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Abraham A. “*Geschlecht als Strukturdimension Sozialer Ungleichheit-auch im Sport*”, in: K. Cachayand I. Hartmann-Tews (Ed.) *Sport und Soziale Ungeichkeit* Stuttgart: Verlag Staphanie Naglschmid. 1998
2. Afacan H.H., *Toplumbilimi*, Konya, 2001, ss, 68-70
3. Ağaoğlu Y.S., *Türkiye’deki Üniversitelerin Rekreasyon Programlarının Geliştirilmesi*, Doktora Tezi, Samsun, 2002, s,12-13
4. Aksoy A., *İnternet ve Demokrasi*, Diyalog, Sayı:1, 1996 s, 166
5. Alıcığüzel İ., *İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim* Aka yayın, İstanbul, 1979 s, 161
6. Arı R. ve Ark., *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Mikro Yayınevi, Konya, 1998, s, 55
7. Aries P., *Centuries Of Chilhood*, Vintage Boks, New York, 1962
8. Aracı H., *Öğretmenler ve Öğrenciler için Okullarda Beden Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004 s.3-15-17
9. Aziz A., *Toplumsallaşma ve Kitle İletişim*, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara, 1982
10. Bandura A., *Social learning theory*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.1977
11. Baysal A.C ve Tekarslan E., *Davranış Bilimleri*, İstanbul Üniversitesi, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1987, s.85-88
12. Biçer T., *Spor ve Turizm*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi, 1987
13. Brom L., Ph., Selznick, *Sociology*, A tex With Adapted Readings, Harger, 1965
14. Cooley C.H., *Human Nature and Social Order*, New York, Scribner, and *Social Organization, A Study Of The Larger Mind*, Scribner, 1977 s, 192
15. Çamlıyer H., Çamlıyer H, Saraçoğlu A.S Gür G, *Yetiştirme Yurdu Ergenlerinde Sportif Aktivitelerin Psiko-Sosyal Uyum düzeylerine Etkileri*, Performans, cilt 2, sayı 3, İzmir, 1996, s.108.

16. Çaha Ö., *Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak*, Düşünen Siyaset Dergisi, Sayı 2, Ankara, Mart, 1999, s.116
17. Çelik E., *Gençlerin Sosyalleşme Sürecine Kitle İletişim Araçlarının Etkileri*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1996 s.28-30-79
18. Demiray U., *Meslek Yüksekokulları İçin Genel İletişim*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2003, s.90
19. Dodurgalı A., *Eğitim Sosyolojisi*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayınları, İstanbul, 2000, s. 211
20. Doğan İ. *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Sistem Yayınları 2. Baskı. İstanbul. 1998: s.58-81
21. Dönmezer S., *Toplumbilim*, Beta Basımevi, 11. Basım, İstanbul, 1994.
22. Dryfoos J.G., *The Role Of The Children's Out-Of-School Time*, The Future of Children, Vol. 9, No:2, Fall 1999, s,117-134
23. Güney Salih, *Davranış Bilimleri*, Nobel Yayın dağıtım, Ankara, 2000 s.48-51-120
24. Gündüz N., Koç Ş., Tüver F., *Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu Orta Öğretim kurumlarındaki Ders Dışı Sportif Etkinliklerin Öğretim Programları ve İşlevselliği Açısından Değerlendirilmesi* 19-21 Aralık, İzmir, 1991, s.230)
25. Güz N., *Türk basınında gündem oluşturma Yeni Türkiye Medya özel sayısı*, yıl:2, sayı, 12, Ankara,1996, s.982-983
26. Ergun M., *Eğitim ve Toplum Eğitim Sosyolojisine Giriş*, Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi yay., 1987, s.30
27. Ergun, N., *Bedensel Engelli Çocuk ve Spor*. Çoluk Çocuk Dergisi. 2003 sayı5: 26: 50.)
28. Erkal M., *Sosyolojik Açıdan Spor*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1982, s.75-145-161
29. Erkal M., *Sosyolojik Açıdan Spor*, Kutsun Matbaası İstanbul, 1992. s.89
30. Erkal, M., *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul, 1996. s.74
31. Eroğlu F., *Davranış Bilimleri*, Beta Basım Yayın, 5. Baskı, İstanbul, 2000, s.145
32. Fişek K., *Yüz Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985. s. 166
33. Kağıtçıbaşı Ç., *İnsan ve İnsanlar*, Beta Basım, İstanbul, 1985, s.262

34. Karaküçük S., *Rekreasyon*, Bağırğan Yayınevi, Ankara, 1999 s.94
35. Kaynak T., *Organizasyonel Davranış*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Yayını, İstanbul, 1990, s.83-85
36. Ketten M., *Türkiye’de Spor*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1974.
37. Kiremitçi O., *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Sosyalleşme Seviyeleri*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2007,
38. Kızılcelik S. Erjem Y. *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, Saray Kitabevi, İzmir, 1996, s.483-484.
39. Koç Ş., *Orta Öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları*, T.D.E yayınları, 1988, s.55
40. Korucu Aytan G., *Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü., Doktora Tezi 2010
41. Küçük V., Koç H., *Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi*, Dumlupınar Üniversitesi BESYO, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:9, Kütahya, 2003., s.211.
42. MEB. *İlköğretim Okulları - Ortaokullar - Lise ve Dengi okullarda Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ders içi ve Ders Dışı Çalışmaları Talimatı*. Ankara, 1990
43. MEB., *İlk ve Orta Öğrenim Kurumları Ders İçi ve Ders Dışı Çalışma Talimatı* Ankara, 1991, s. 271
44. MEB., *İlk ve Ortaöğretim Kurumları Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ders İçi ve Ders Dışı Çalışmaları talimatı*, Ankara, 1994, s.187
45. MEB., *İlköğretim Genel Müdürlüğü, İlköğretim Programı*, Ankara, 1995 s. 51
46. Mengütay S., (1997). *Okul Öncesi ve İlkokullarda Hareket Gelişimi ve Spor.*, Türkiye Cimnastik Fedederasyon Eğitim Yayınları. No:1, İstanbul.1997., s.112
47. Nirun N., *sosyoloji*, MEGSB, İstanbul, 1986, s.3-5 s.91
48. Nirun N., *Aile ve Kültür*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, sayı 73, Ankara, 1994,
49. Onur B., *Gelişim psikolojisi*, İmge Kitabevi, 3.Basım, Ankara, 1995, s.274
50. Ökmen A.Ş., *Okullarda Beden Eğitimi ve Sporun Öğrencilerin Toplumsallaşmasındaki Rolü*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2003, s.14 s 24

51. Özdiñç Ö., “Çukurova Üniversitesi Öğrencilerinin Sporun ve Spora Katılımın Sosyalleşmeyle İlişkisi Üzerine Görüşleri”, Spor Metre Dergisi, Cilt,3, Sayı, 2, Ankara, 2005
52. Özkalp E., *Psikolojiye Giriş Dersleri*, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir, 1994, s.81-95)
53. Özçelik E., *Öğrencilerin Sosyalleşmesinde Beden Eğitimi Dersinin Rolü*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetim Anabilim Dalı Eğitim Yönetim ve Denetim Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007
54. Parks, Janet B. Zanger, Beverly, R.K Quantermen, J. *Contemporary sport Management*, Human Kinetics, Champaign, II,1998
55. Ramazanoğlu F., ve Ark. *Sporun Toplumsal Boyutlarının Değerlendirilmesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2005
56. Resmi gazete, Ankara, sayı: 18941, 1983,s. 26)
57. Resmi Gazete, Ankara, sayı:26378, 2006
58. Resmi Gazete, *Okul Spor Kolları Yönetmeliği*, Ankara, sayı 20832 ve 2336 sayılı Tebliğler Dergisi,1991
59. Rıza E. *Sosyal Psikolojiye Giriş*, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1996
60. Selçuk Z., *Eğitim Psikolojisi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 1997, ss.1-2
61. Subaşı N., *Sanal Cemaat Örüntüleri*, Bilişim Toplumlarına Giderken Psikoloji Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu, Ankara, Mart, 2001 s 112
62. Sunay Y., Sunay H., *Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersinden Beklentileri ve Beklentilerin Gerçekleşme Düzeyi*. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:1, Sayı:4, 1996, s. 36-38.
63. Sürücü Ö., *Anababa-Öğretmen El Kitabı*, YA-PA Yayınları, İstanbul, 2003, s.69
64. Şahan H., *Üniversite Öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerin rolü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya, 2003, s27

65. Şenduran F., *Askeri Liselerde Sporcu Öğrenciler İle Sporcu Olmayan Öğrencilerin Problem Çözme, Strese Karşı Koyabilme, Uyum Becerileri Ve Başarı Düzeyleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. İstanbul., 2006
66. Şenerler Ş., *Spor Yapan ve Yapmayan Gruplarda Kişilik ve Benlik Boyutlarının Karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul., 1993
67. Taylan H.H., Arklan Ü., *Medya ve Kültür Kültürün Medya Aracılığıyla küreselleşmesi*, Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: X, Sayı 1, Haziran 2008.
68. Tezcan M., *Sosyolojik Açından Boş Zamanlar*, Doğan Matbaası, Ankara, 1980. s 19-26
69. Tezcan M., *Eğitim Sosyolojisi*, Bilim Yayınları, Ankara, 1988, s 168
70. Tezcan M., *Toplumsal ve Kültürel Değişme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayını, Ankara 1991 s,22-24-162-164-259
71. Tezcan M., *Sosyolojiye Giriş* Anı Yayıncılık 1995,s.35-49
72. Theberge N., *Gender and Sport*, In: J Coakley and E. Dunning (Ed.) *Handbook of Sport Studies.*, London: Sage, 2000.
73. Tiryaki Ş., *Spor Psikolojisi*, Eylül Kitap ve Yayınevi. Ankara, 2000
74. Tolan B., *Sosyoloji*, Adım Yayıncılık, Ankara, 1993, s. 230-235.
75. Tunçalp Ö., *Seçilmiş Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Rolü ve Önemi* Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü., Konya., 2011
76. Varis F., *Eğitim Bilimine giriş*.Atlas Kitapevi, Konya 1994 s., 8.
77. Yavuzer H., *Eğitim ve Gelişim Özellikleri İle Okul Çağı Çocuğu*, Remzi Kitapevi. İstanbul, 2000, s. 63
78. Yetim A., *Sosyoloji ve Spor*, Topkar Matbaacılık, Ankara, 2000.s 159
79. Yetim A., *Sosyoloji ve Spor* Morpa 2005.s 164 s 168 s171
80. Yılmaz B., *Doğa Sporlarına Katılımın Sosyal Bütünleşmeye Etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2006

81. Zorba E., Tekin A., Özdağ S., Akçakoyun F., *Egzersiz Programlı Kamp Yaşantısı ve Özsaygı İle İlişkisi*, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Özen Matbaacılık, cilt 1, sayı 4, Ankara,1997, s.30.

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu anket formu, ilköğretimde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ders dışı egzersiz faaliyetleri ve sportif faaliyetlere karşı tutumlarının sosyal gelişim sürecine etkisini belirlemek üzere düzenlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, bilimsel çalışma dışında kullanılmayacağı gibi, herhangi bir kuruluşa da verilmeyecektir. İlginiz için teşekkür ederiz.

Bu anket formu, kişisel bazı özelliklerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu soruları yanıtlarken sizin durumunuz için en uygun olan seçeneğin karşısındaki (X) içine işareti koyunuz. Her soru için sadece bir seçeneği işaretleyin. Tüm soruları cevaplamanız beklenmektedir. Göstereceğiniz ilgi ve tüm yardımlarınız için teşekkür ederiz.

ÖĞRENCİNİN:

Adı:

Soyadı:

1-Yaşınız: ()

2-Cinsiyetiniz

1- () Kız 2- () Erkek

3- Sınıfınız

1- () 6.sınıf 2- () 7.sınıf 3- () 8. sınıf

4-Babanızın eğitim düzeyi nedir?

1-()_ilkokul 2- ()Ortaokul 3- ()Lise 4- ()Üniversite 5- Yüksek lisans 6- Diğer

5- Annenizin eğitim düzeyi nedir?

1-()_ilkokul 2- ()Ortaokul 3- ()Lise 4- ()Üniversite 5- Yüksek lisans 6- Diğer

6- Okul dışı serbest zamanlarınızda en çok ne yapıyorsunuz?

1- () Spor yaparım. 2- () Ders çalışırım. 3-() Kitap okurum 4- ()

Arkadaşlarımla Gezerim 5- () Oyun oynarım

6- () TV izlerim 7- () _internet cafe'ye giderim 8- ()

7-Ailenizin toplam(anne+baba) aylık geliri ne kadar dır?

1-() 500-750 TL 2- () 751 -1000 TL 3- () 1001 -1250 TL 4- () 1251 -1.500 TL 5- ()

1.501 TL ve üzeri

Sosyalleşme Durum Tespiti Ölçeği

Bu bölümde senin -AİLEN- ile ilgili görüşlerini öğrenmek istiyoruz.				
	Tamamen Yanlış	Yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
1- Aileme ihtiyaç duyduğumda, bana hep zaman ayırır.				
2- Bir sorun yaşadığımda, ailem bana her zaman yardımcı olur.				
3- Ailem benim duygularıma çok az önem verir.				
4- Sorunlarım olduğunda ailem beni her zaman dinler.				
5- Yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunda, ailem benimle konuşmaya hazırdır.				
Bu bölümdeki soruları yanıtlarken, lütfen -SINIF ARKADAŞLARINI VE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİNİZİ - düşünerek cevap veriniz.				
	Tamamen Yanlış	Yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
6- Sınıf arkadaşlarımdan beni sevmemelerinden korkuyorum.				
7- Bir konuyu konuşmak istediğimiz zaman, beden eğitimi öğretmenimiz bize hep zaman ayırıyor.				
8- Sınıfımdaki öğrencilerle, arkadaşlık kurmanın zor olduğuna inanıyorum.				
9- Beden eğitimi öğretmenim bana bir arkadaş gibi yardımcı oluyor.				
10- Sınıftaki öğrencilerin, beni sevmelerinin hiç de kolay olmadığını düşünüyorum.				
11- Beden eğitimi öğretmenim duygularıma çok az önem veriyor.				
12- Herhangi bir şeyi yapamadığımızda, beden eğitimi öğretmenimiz bize yardımcı oluyor.				
13- Sınıftaki öğrencilerin çoğunun beni sevdiğini düşünüyorum.				
14- Yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunda, beden eğitimi öğretmenimiz bizimle konuşmaya her zaman hazırdır.				
15- Sınıf arkadaşlarımdan benim hakkımdaki düşünceleri beni endişelendiriyor.				

Bu bölümde – KENDİNLE İLGİLİ - düşüncelerini en doğru bir şekilde yansıtmayı istiyoruz.				
	Tamamen Yanlış	Yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
16- Sporda çok iyiyim.				
17- Derslerde öğrendiklerimi çabuk Unutuyorum.				
18- Kendimle gurur duymak için her zaman bir nedenim var.				
19- Çoğu kez nedensiz yere Kendimi üzgün hissediyorum.				
20- Ders içi etkinliklerdeki görevlerimi çok çabuk yapabiliyorum.				
21- Genel olarak kendimden memnunum.				
22- Beden eğitimi derslerinde , her hangi bir şeyi yaşıtlarına göre daha çabuk öğrenebiliyorum.				
23- Okuldaki derslerde çok başarılıyım.				
24- Gülmek için çok az nedenim var.				
25- Beden eğitimi dersinde veya sporda yeni çalışmaları çok çabuk öğrenebiliyorum.				
26- En az yaşıtlarım kadar zeki olduğuma inanıyorum.				
27- İyi bir insan olduğumu düşünüyorum.				
28- Genelde öylece oturuyorum ve hiçbir şey yapmak istemiyorum.				
29- Beden eğitimi derslerinde veya sporda, en az kendi yaşıtlarım kadar başarılıyım.				
30- Okuldaki derslerde o kadar da başarılı değilim.				
31- Kendimi olduğum gibi beğeniyorum.				
32- Arkadaşlarım eğlenirken, ben onlara katılmıyorum.				
33- Beden eğitimi derslerinde veya sporda o kadarda başarılı değilim.				
34- Genelde derslerde sorulara yanıt bulmada zorlanıyorum.				
35-Hiçbir şey bana artık eğlenceli gelmiyor.				
Bu bölümde, senin SINAV ÖNCESİ, SINAVDA VEYA DERSLERDE SÖZLÜYE KALKTIĞINDA neler hissettiğini öğrenmek istiyoruz.				
	Tamamen Yanlış	Yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
36- Karnımda nedenini bilmediğim tuhaf bir ağrı hissediyorum.				
37- “Sınav sorularını zamanında cevaplayabilecek miyim?” diye kaygılanıyorum.				
38- Kalbim çok hızlı çarpıyor.				

39- "Sınava yönelik hazırlığım yeterli mi?" diye düşünüyorum.				
40- Heyecanlanıyorum.				
41- "Kötü bir sonuç alırsam ne olur?" diye kaygılanıyorum.				
Bu bölümde belirtilen durumları, evden okula gelip giderken, boş zamanlarında arkadaşlarıyla oyun oynarken yada evdeyken, SON ZAMANLARDA NE SIKLIKTA yaşadığını bize belirtmeni istiyoruz.				
	Hiç	Bazen	Genelde	Çok sık
42- Diğer çocuklarla kavga ettim.				
43- Diğer çocuklara kasıtlı bir şekilde sataşım veya onları sert bir şekilde ittim.				
44- Diğer çocukların eşyalarını şiddet uygulayarak ellerinden zorla aldım.				
45- Diğer çocukları ağlayıncaya kadar kızdırdım.				
46- Diğer çocukları alaya alarak, dalga geçtim.				
47- Bir arkadaşımın parasını veya eşyalarını ondan izin almadan aldım.				
48- Her hangi bir dükkandan parasını ödmeden izinsiz bir şekilde eşya çaldım.				
49- Bina duvarlarına veya arabaların boyalarına zarar verdim				
50- Anne, baba ve kardeşlerimin paralarını çaldım.				
51- Araba veya evlerden hırsızlık yaptım..				
52- Diğer öğrencileri kasıtlı bir şekilde kızdırdım veya kıskırttım				
Kendine ilgili duygu ve düşüncelerini SON ZAMANLARDA SIKLIK DERECESİNE göre cevaplamanı istiyoruz.				
SON ZAMANLARDA,	Hiç	Bazen	Genelde	Çok sık
53- Ne sıklıkta karın ağrısı yaşıyorsun?				
54- Ne sıklıkta kötü rüyalar veya kabuslar görüyorsun?				
55- Bir şeyleri başardığında mutlu oldun mu?				
56- Ne sıklıkta kendini mutlu hissediyorsun?				
57- Ne sıklıkta her şeyin yolunda gittiğini düşünüp kendini mutlu hissettin?				
58- Ne sıklıkta baş dönmesi problemi yaşıyorsun?				
59- Ne sıklıkta uykusuzluk problemi yaşıyorsun?				
60- Ne sıklıkta durup dururken ateş basması gibi bir sıkıntı hali yaşıyorsun?				
61- Ne sıklıkta baş ağrısı sorunu yaşıyorsun?				
62- Arkadaşlarının seni beğendiklerini belirttiklerinde, mutlu oluyor musun?				

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 01.02.1981 yılında Manisa ilinin Demirci ilçesinde doğmuştur. İlkokulu Gümele Köyü İlkokulunda bitirdi. Ortaokulu Selendi Yatılı ilköğretim Bölge Okulunda bitirdi. Orta Öğretimini Manisa Anadolu Öğretmen Lisesinde bitirdi. 2003 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulundan mezun oldu. 2003 yılında Manisa'nın Demirci İlçesinde Öğretmenlik görevine başladı. Halen Manisa Gediz İlköğretim Okulunda Beden Eğitimi Öğretmenliği görevini yürütmektedir.